

WAT ALS... WE EEN STAD UITVONDEN WAAR HET GOED LEVEN IS?

BRUSSELSE BAROMETER VAN LEVEN IN DE STAD

VOOR EEN
DEGELIJKE
JOB NIET
ZOMAAR
EEN JOB

ABVV-FGTB
Brussel-Bruxelles

ABVV-Brussel waardeert de diversiteit van de Brusselse bevolking. De vakbond vertegenwoordigt en verdedigt alle werknemers en werkneemsters met en zonder baan.

Alle standpunten in deze tekst hebben betrekking op zowel vrouwen als mannen, en zijn gericht op de collectieve verbetering van de levens- en werkomstandigheden van zo veel mogelijk mensen.

Art. 23 van de Grondwet

“Ieder heeft het recht een menswaardig leven te leiden.

Daartoe waarborgen de wet, het decreet of de in artikel 134 bedoelde regel, rekening houdend met de overeenkomstige plichten, de economische, sociale en culturele rechten, waarvan ze de voorwaarden voor de uitoefening bepalen.

Die rechten omvatten inzonderheid:

- 1° het recht op arbeid en op de vrije keuze van beroepsarbeid in het raam van een algemeen werkgelegenheidsbeleid dat onder meer gericht is op het waarborgen van een zo hoog en stabiel mogelijk werkgelegenheidspeil, het recht op billijke arbeidsvoorwaarden en een billijke beloning, alsmede het recht op informatie, overleg en collectief onderhandelen;
- 2° het recht op sociale zekerheid, bescherming van de gezondheid en sociale, geneeskundige en juridische bijstand;
- 3° het recht op een behoorlijke huisvesting;
- 4° het recht op de bescherming van een gezond leefmilieu;
- 5° het recht op culturele en maatschappelijke ontplooiing;
- 6° het recht op gezinsbijslagen.”

Art. 24 § 3 van de Grondwet

“Ieder heeft recht op onderwijs, met eerbiediging van de fundamentele rechten en vrijheden. De toegang tot het onderwijs is kosteloos tot het einde van de leerplicht.”

1. EDITO 1

2. DE BRUSSELSE WOONCRISIS 4

EEN VASTSTELLING: HET RECHT OP HUISVESTING IS NIET VOOR IEDEREEN GEGARANDEERD. 4

WAT ZIJN DE OORZAKEN? 6

SLECHTE HUISVESTING, EEN FACTOR VAN PRECARITEIT WAARDOR
ANDERE MOEILIKHEDEN ONTSTAAN 14

ONZE VOORNAAMSTE EISEN OP VLAK VAN HUISVESTING 17

3. DE BRUSSELSE ONGELIJKHEID OP VLAK VAN GEZONDHEID 18

DE MYTHE VAN GRATIS GEZONDHEIDSZORG 18

MET EEN HOGER INKOMEN LEEF JE LANGER EN GEZONDER 20

HOE DEZE GEZONDHEIDSKLOOF TUSSEN SOCIALE GROEPEN VERKLAREN? 22

ONZE BELANGRIJKSTE EISEN OP VLAK VAN GEZONDHEID 25

4. ONDERWIJS ALS VECTOR VAN ONGELIJKHEID IN PLAATS VAN SOCIALE MOBILITEIT 26

HET ONDERWIJS: OPENBARE DIENST IN DE FRONTLINIE TEGEN ONGELIJKHEID 26

HET BELGISCH ONDERWIJS IS NIET ALLEEN NIET GRATIS... 28

... MAAR PRESTEERT EVENEENS ONDERMAATS... 30

...EN IS VOORAL EXTREEM ONGELIJK! 31

WAAROM HEEFT ONS ONDERWIJS ZO'N BELABBERD PALMARES? 32

DISCRIMINATIE IN HET ONDERWIJS 32

ONZE VOORNAAMSTE EISEN VOOR HET BRUSSELS ONDERWIJS 35

5. BRUSSEL, EEN STAD WAAR HET GOED LEVEN IS? 36

MILIEU EN KWALITEIT VAN DE OPENBARE RUIMTE: STAND VAN ZAKEN 36

WAT ZIJN DE OORZAKEN? 38

DE WOON-WERKVERPLAATSINGEN 40

DE IMPACT VAN HET VRACHTVERKEER 43

ONZE VOORNAAMSTE EISEN OP HET VLAK VAN MOBILITEIT 44

6. BESLUIT 46

Auteur
Met medewerking van

Thaddée D'HAEGELEER
Samuel DROOLANS, Eric BUYSENS, Stéphane LALOUX, Samantha SMITH, Fabian MEULENYSER, Vroni LEMEIRE, Maria VERMIGLIO, Caroline MENNIG
Marie-Eve COSEMANS
Julie FLAM
Estelle CEULEMANS

Vertaling
Lay-out
Verantwoordelijk uitgever

DANKBETUIGING

Deelden hun expertise met ons:

Sarah De Laet (IEB), Claire Scohier (IEB) en Pol Zimmer over de huisvestingsproblematiek.
Elise Dubetz (FSMB) over de gezondheidsproblematiek.
Pierre Waubb en Pierre Marissal over de onderwijsproblematiek.
Olivier Fourneau (IEB), Thyl Van Gyzegeem (IEB) en Jean-Paul Gailly over de mobiliteitsproblematiek.

Deelden hun gegevens en getuigenis met ons:

Leila Maron en Jérôme Vrancken (Solidaris) voor het gezondheidsluik.
Véronique De Thier (Fapeo), Julien Danhier (FWB) en Laurence Noël (Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad) voor het onderwijsluik.

Als we rekening houden met de geproduceerde welvaart per bewoner (het bruto binnenlands product per inwoner) is Brussel is een van de rijkste regio's in Europa. Nochtans leeft bijna een derde van de Brusselaars onder de armoedegrens¹. Deze alarmerende vaststelling illustreert de ongelijkheid in ons gewest. Deze situatie hangt samen met verschillende factoren.

De eerste factor is de toenemende onzekerheid of "precarisatie" van de arbeid. In de Brusselse barometer van de kwaliteit van het werk van december 2018, stelde ABVV-Brussel vast dat arbeid niet altijd staat voor financiële zekerheid en behoorlijke levensomstandigheden. Ter herinnering: in 2016 liep 4,7% van de Belgische werknemers het risico om in armoede te vervallen, en dit cijfer ligt nog hoger bij werknemers met atypische arbeidsovereenkomsten. Zo bedraagt het armoederisicocijfer bij deeltijdse werknemers 6,4% en bij tijdelijke werknemers zelfs 14,1%.

Tweede factor: hoewel arbeid slechts gedeeltelijk bescherming biedt tegen armoede, sluit ook ons sociaalzekerheidssysteem, dat geregeld onder vuur ligt en ondergefinancierd is, het risico op armoede niet volledig uit voor werknemers die hun werk verliezen. De meeste sociale minimumuitkeringen in België bevin-den zich immers onder de armoededrempel.²

Maar de loonevolutie is slechts een deel van het probleem. Als de kosten van het levensonderhoud sterker stijgen dan de lonen, daalt de koopkracht van de werknemers. Dit is grosso modo de situatie die we in België zien: de Belg heeft in 2016 en 2017 gemiddeld 1,7% aan koopkracht ingeboet³ door de indexsprong, de loonstop, de btw-verhoging op de elektriciteit... Meer in het bijzonder worden basisuitgaven zoals huisvesting, energie, gezondheidszorg almaar duurder, waardoor werknemers met een middeninkomen de buikriem moeten aantrekken, en de laagste inkomens in de precariteit worden geduwd.

Openbare diensten die ieders basisbehoeften kunnen invullen zijn dus evenzo belangrijk.

Met deze barometer over de kwaliteit van het leven in de stad willen we aantonen dat voor een deel van de Brusselse bevolking fundamentele basisbehoeften zoals toegang tot behoorlijke huisvesting, gezondheidszorg en onderwijs niet altijd gewaarborgd zijn. Deze situatie is om verschillende redenen onaanvaardbaar.

Ten eerste gaat het om een schending van de basisrechten die vervat zijn in artikel 23 van onze grondwet.⁴

Door de precarisering van de levensomstan-

1. Gelijk aan 60% van het mediaaninkomen, d.w.z. een inkomen van minder dan € 1.139 netto/maand voor een alleenstaande of € 2.392 netto/maand voor een huishouden bestaande uit twee volwassenen en twee kinderen jonger dan 14 jaar.
2. Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad (2018). Welzijnsbarometer 2018. Brussel: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie.
3. <http://www.abvvbarometer.be>, Sociaal-economische barometer 2019 van het ABVV, <https://www.etui.org/Publications2/Books/Benchmarking-Working-Europe-2019>.
4. Zie de TAM TAM-campagne over <http://www.hartbovenhard.be/herstel-artikel-23-in-ere/>.

digheden ziet een deel van de bevolking zich al te vaak verplicht te kiezen tussen behoorlijke huisvesting, aangepaste zorg, kwalitatief onderwijs of gezonde voeding voor hun kinderen... En de groeiende onzekerheid is een vicieuze cirkel: zonder diploma is het moeilijk om een behoorlijke job te vinden; zonder een behoorlijke job is het moeilijk om voldoende te verdienen om zich een kwalitatieve woning te permitteren; een woning in slechte staat heeft een negatieve invloed op de gezondheid; werken en studeren verlopen moeilijk wanneer je in slechte gezondheid bent, enz.

Over sociaal onrecht gesproken!

De sociale dualisering in Brussel blijft een realiteit zolang er een gezondheidszorgsysteem en een onderwijsstelsel op twee snelheden bestaat, en zolang de armste huishoudens geen toegang tot kwalitatieve huisvesting hebben.

ABVV-Brussel eist een recht op de stad dat aan iedereen gelijke toegang tot kwalitatieve openbare diensten verschaft. Het herstel van sterke openbare diensten is een bijkomende voorwaarde voor toegang tot een degelijke job en de opbouw van een rechtvaardigere samenleving. Zeker in Brussel vormen de on-

gelijkheid in ons onderwijssysteem, de veel te hoge woningprijzen en de problemen met de toegang tot een kwalitatieve gezondheidszorg drie hindernissen in de opbouw van de samenleving waar wij naar streven.

In de drie eerste hoofdstukken van deze analyse illustreren wij de specifieke problemen via becijferde vaststellingen, zoeken wij naar een verklaring voor deze situatie en formuleren we antwoorden.

Het laatste hoofdstuk is gewijd aan milieuproblemen en meer bepaald aan hun gevolgen op de gezondheid van de Brusselaars. Ook moet de sociale ontwikkeling van de stad rekening houden met de draagkracht van ons ecosysteem. De strijd voor het klimaat die in Brussel moet geleverd worden, is onlosmakelijk verbonden met die van sociale rechtvaardigheid en mag niet geleid worden in het nadeel van de armsten. De oplossing van het mobiliteitsprobleem moet ook gezien worden in dit perspectief van eerlijke en duurzame ontwikkeling.

We hanteren vijf gezinsprofielen⁵ als ankerpunt voor onze analyse:

- Theo heeft geen diploma. Hij is werkloos sedert 2018. Hij was administratief bediende en verloor zijn werk door een herstructurering. Al is hij meer dan een jaar actief op zoek, hij vindt geen werk dat overeenstemt met zijn ervaring en vaardigheden. Maandelijks ontvangt hij € 1.052,48 als alleenstaande.¹
- Charles en Maggie vormen een ongehuwd koppel gepensioneerd. Charles heeft een volledige loopbaan gewerkt, terwijl Maggie een loopbaan heeft van 30 jaar. Samen hebben ze een pensioen van € 2.089,71.²
- Imed en Sarah zijn een koppel. Ze hebben ervoor gekozen om niet te trouwen. In 2018 kregen ze een kind. Imed is boekhouder met 3 jaar ervaring en verdient € 1.738,39 netto per maand. Sarah werkt sedert 2 jaar als receptioniste in hetzelfde bedrijf en verdient € 1.587,47 netto. Hun totaalinkomen bedraagt € 3.359,66 met daarbovenop de gezinsbijslag van € 95,8 = € 3.359,66.³
- Miranda is een alleenstaande vrouw die halftijds werkt met dienstencheques. Ze heeft een kind ten laste, waardoor ze niet voltijds kan werken. Haar salaris bedraagt € 928,24 netto, en de gezinsbijslag € 144,57, wat haar maandelijkse inkomsten op € 1.072,81 brengt.⁴
- Koen is een jonge barman. Hij werkt al bijna vier jaar in een café in het stadscentrum. Hij heeft het ene tijdelijke contract na het andere. Er wordt hem geen voltijds uurrooster aangeboden en al zeker geen arbeidsovereenkomst van onbepaalde duur. Hij werkt 30 uur per week en verdient € 1.471,62 netto per maand.⁵

Deze verschillende profielen illustreren in elk hoofdstuk concreet de situaties waarmee Brusselaars anno 2019 geconfronteerd worden.

1. Bedrag RVA op 01/09/2018.

2. Bedrag RVA op 01/09/2018.

3. Imed: Klasse C, loonschaal II van PC200; Sarah: Klasse B, loonschaal II van PC200 - 587,47 € netto.

4. Miranda: op basis van het minimum uurloon in de sector van de dienstencheques.

5. Koen: Klasse 4, 4 jaar anciënniteit in PC 302.

5. De bedragen in deze voorbeelden zijn gebaseerd op de lonen van de toepasselijke paritaire comités. De nettobedragen werden berekend met de bruto-nettoloon-rekentool van het ABVV.

2 | DE BRUSSELSE WOONCRISIS

EEN VASTSTELLING: HET RECHT OP HUISVESTING IS NIET VOOR IEDEREEN GEGARANDEERD.

We illustreren de ongelijkheid op vlak van huisvesting in het Brussels gewest met onze fictieve voorbeelden:

Voor Imed en Sarah (koppel bedienden met 1 kind) bedraagt de minimumoppervlakte van een behoorlijke woning¹ 37m². De gemiddelde huurprijs voor dit soort woning bedraagt € 601 per maand², wat 17,8% van hun totale maandelijkse inkomen is.

Voor Theo daarentegen bedraagt de minimumoppervlakte 26m². De gemiddelde huurprijs voor dit type woning is € 470 per maand, wat overeenkomt met 44,6% van zijn maandelijks inkomen. Dubbel zoveel vergeleken met Imed en Sarah!

Maar wat te denken van Miranda en haar dochter? Voor een degelijke woonst hebben Miranda en haar dochter minstens 32m² nodig. De gemiddelde huurprijs van een dergelijke woning is € 601, wat overeenkomt met 56% van het totale inkomen van Miranda!

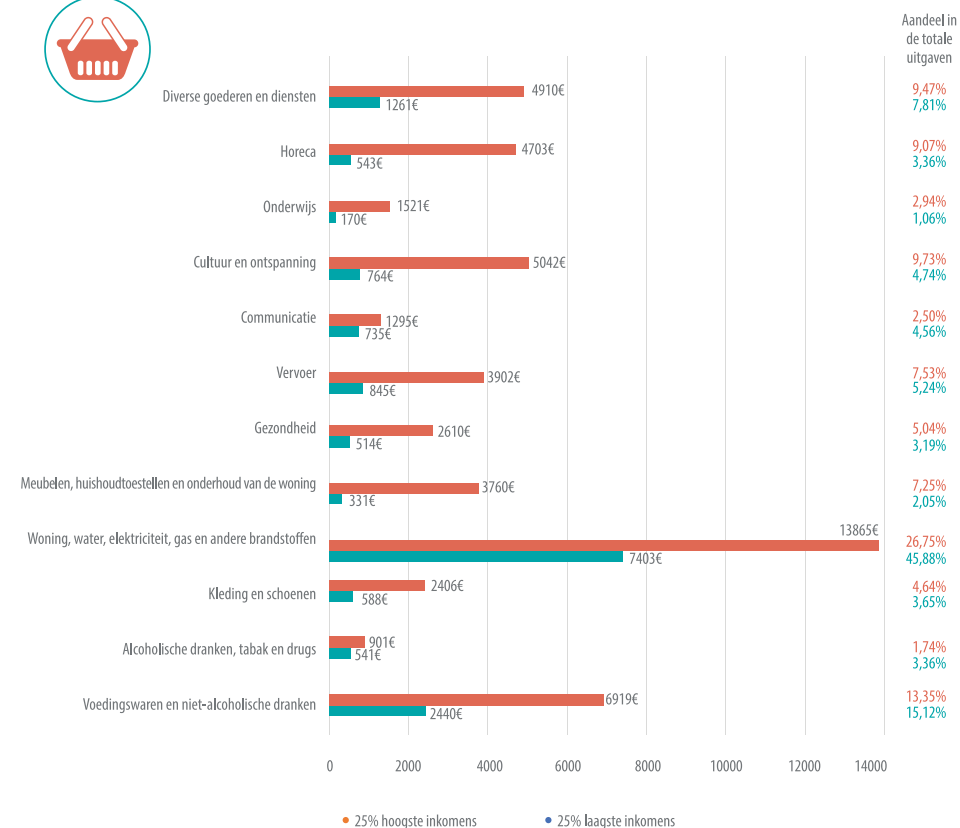
Dit gaat natuurlijk om gemiddelden, maar zoals we zien met de verschillende profielen zijn de woonkosten bijzonder hoog voor alleenstaanden met een laag inkomen. Miranda die € 601 moet betalen voor een behoorlijke woning houdt maandelijks maar € 471,77 over om met twee van te leven. Hoe goed leven met zo weinig? De vraag stellen is ze beantwoorden: veel gezinnen moeten kiezen tussen inboeten op de kwaliteit van hun woning of besparen op de andere uitgaven.

1. De normen voor behoorlijke huisvesting zijn de normen van de sociale verhuurkantoren (SVK's). Hun definitie staat in hoofdstuk IV van het Besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van 17 december 2015 betreffende de organisatie van de sociale verhuurkantoren.

2. De gemiddelde huurprijzen zijn afkomstig van de enquête 2017 van het Observatiecentrum van de huurprijzen.

Gemiddeld spendeert het kwartiel armste Brusselse gezinnen bijna de helft van hun inkomen (47%) aan huisvesting en bijhorende kosten terwijl het kwartiel rijkste gezinnen er slechts 27% van hun totale uitgaven aan besteden (grafiek 1).

GRAFIEK 1
GEMIDDELTE JAARLIJKSE UITGAVEN EN AANDEEL TOTALE UITGAVEN IN HET HUISHOUBUDGET
PER UITGAVENCATEGORIE EN INKOMENSKWARTIEL, BHG 2016

Bron: BISA via FOD Economie - Statistics Belgium (Huishoudbudgetonderzoek)

1/2

HET KWART BRUSSELSE HUISHOUDENS MET DE LAAGSTE INKOMENS SPENDEERT GEMIDDELD DE HELFT VAN HUN INKOMSTEN AAN HUISVESTING EN BIJHORENDE KOSTEN.

Deze enorme hap in de totale uitgaven van de armste gezinnen vormt voor hen een bron van onzekerheid, omdat zij daardoor op andere vlakken aan koopkracht moeten inboeten. In vergelijking met het kwartiel rijkste Brusselse gezinnen geeft het kwartiel armste gezinnen in bijna alle uitgavenposten (behalve voeding, communicatie, alcohol en tabak) minder uit. In absolute waarden zijn hun gemiddelde uitgaven eveneens zeer laag in vergelijking met die van het hogere kwartiel inkomsten (grafiek 1). Deze verschillen zijn sterk uitgesproken in domeinen zoals ontspanning en cultuur of horeca. Dit zijn logisch gesproken de diensten waarop de gezinnen in de eerste plaats gedwongen zijn te besparen.

WAT ZIJN DE OORZAKEN?

Vooreerst: huisvesting vervult twee functies. Enerzijds is een woning onmisbaar voor een waardig en behoorlijk leven voor iedereen. Een woning biedt stabiliteit en is een ankerpunt dat dient om een sociaal en professioneel leven op te bouwen. Daarom staat het recht op huisvesting in de Belgische grondwet vermeld. Anderzijds is de woning een economisch goed. Het is een investering die wordt gekocht, verkocht en verhuurd op een markt die de wet van vraag en aanbod volgt. In deze marktlogica haalt rendabiliteit het op sociale overwegingen.

Als we de analyse doortrekken blijkt uit deze cijfers al snel een veel zorgwekkendere realiteit. De verschillen in uitgaven zijn immers eveneens frappant voor onderwijs, gezondheid en transport, domeinen die nochtans beschouwd worden als fundamenteel om waardig te leven. In de volgende hoofdstukken komen we terug op deze thematieken.

In dit hoofdstuk verklaren we deze hachelijke situatie aan de hand van de huisvestingsproblematiek waarmee tal van Brusselse huishoudens geconfronteerd worden.

Uit deze fundamentele contradictie vloeit de Brusselse huisvestingscrisis voort: de private markt kan niet instaan voor een missie van openbaar belang zoals de toegang tot behoorlijke huisvesting voor iedereen zonder dat er een sterk kader voor is voorzien. Maar in Brussel is de overheidsregulering te zwak om dit recht te garanderen.

Laten we de onderliggende mechanismen nader bekijken.

EEN MOEILIJK TE VOORSPELLEN DEMOGRAFIE

De eerste factor in de wooncrisis is demografisch: sedert midden jaren 1990 kent de Brusselse bevolking een aanhoudende groei. Op 20 jaar tijd (1995 - 2015) kwamen er 225.0000 bewoners ofwel 75.500 gezinnen bij, d.w.z. een gemiddelde van 3.800 gezinnen per jaar.¹ Aangezien bouwgrond schaars is, kon de woningbouw deze evolutie niet volgen. Tussen 2003 en 2017 kwamen er amper 6.000 woningen bij.² Volgens de wet van vraag en aanbod heeft dit ontoereikende aanbod een algemene stijging van de vastgoedprijzen tot gevolg.

MARKTMECHANISMEN

Hierbij komen andere economische mechanismen die de speculatieve vraag op de markt hebben doen toenemen, wat het onevenwicht versterkt. Zo heeft de lagere hypothecaire rente sedert het begin van de jaren 1990 de leencapaciteit van gezinnen en van investeerders verhoogd wat de toegang tot krediet voor vastgoedaankopen vergemakkelijkt. Vervolgens daalde door de financiële crisis van 2008 het vertrouwen van investeerders in de financiële markten en werd de woningmarkt aantrekkelijker als investering. Tot slot droegen bepaalde speculatieve technieken zoals het achterhouden van bebouwbare terreinen door vastgoedpromotoren, eveneens bij tot de verhoogde schaarste van bouwgrond.

1. C. Dessouroux, R. Bensliman, N. Bernard, S. De Laet, F. Demonthy, P. Marissal, J. Surkyn (2016), "Huisvesting in Brussel: diagnose en uitdagingen", Synthesenota, Brussels Studies.
2. Bruxelles en mouvement nr. 299, (maart/april 2019), Inter-Environnement Bruxelles.

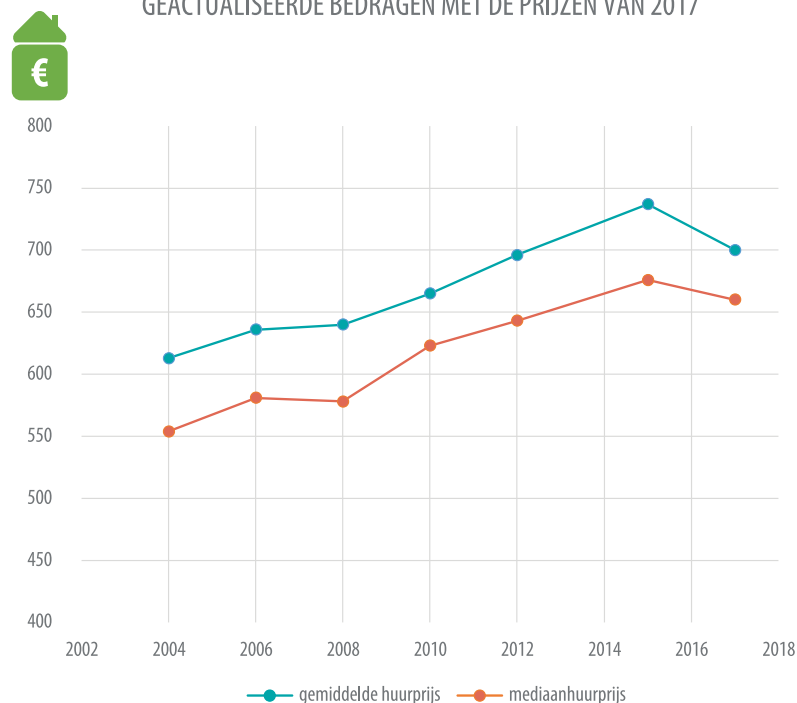

Grafiek 2 illustreert de globale stijging van de huurprijzen sedert 2004. Alleen al tussen 2004 en 2015 is de gemiddelde huur gestegen met 20%, zonder de inflatie. Sedert 2015 keert de tendens om, en zien we dat de prijzen eerder

zakken. Dat is goed nieuws voor de koopkracht van de Brusselaars, maar voor een groot deel van de huishoudens blijven de huurprijzen veel te hoog.

GRAFIEK 2

EVOLUTIE VAN DE GEMIDDELTE HUURPRIJS EN DE MEDIAANHUURPRIJS IN BRUSSEL, GEACTUALISEERDE BEDRAGEN MET DE PRIJZEN VAN 2017

Bron: M-L. De Keersmaecker, Sonecom (2017), Observatiecentrum van de huurprijzen, enquête 2017

DEEN PRIVÉAANBOD DAT NIET IS Aangepast Aan DE ARMSTE GEZINNEN

Bovendien was de prijsstijging veel sterker voelbaar bij de armste huishoudens. Om dit fenomeen te begrijpen is het belangrijk te weten dat er niet één vastgoedmarkt is, maar meerdere. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen de privémarkt, waar de prijzen worden bepaald op basis van vraag en aanbod, en de sociale huisvesting, waar de prijzen door de overheid worden vastgelegd (lager dan de

marktprijzen). Er wordt ook een onderscheid gemaakt tussen verwerving (aankoop van een woning) en huur van een woning. In Brussel is de meerderheid van de huishoudens (61%) huurder, wat ons gewest bijzonder maakt. Voor de Brusselaars is dit geen keuze maar een opgelegde situatie. Volgens de enquête 2017 van het Observatiecentrum van de huurprijzen is 60% van de huurders niet van plan om eigenaar te worden omdat hun inkomen te laag is voor de woningprijzen.

Net zoals op de koopmarkt onderscheiden we verschillende segmenten op de huurmarkt: bepaalde woningen zijn gericht op lage inkomens met relatief weinig comfort en lage prijzen, terwijl duurere woningen van hoge standing met meer comfort gericht zijn op een rijkere bevolkingslaag. Ook al staan beide segmenten in verband met elkaar, de prijzen evolueren verschillend. In Brussel is er woningnood voor de bescheiden woningen maar niet voor de luxewoningen. Daarom is op de privémarkt de prijs voor bescheiden woningen relatief hoger dan voor luxewoningen in verhouding tot het comfort. Ook kunnen de prijzen voor de aankoop of huur van bescheiden woningen sneller stijgen dan voor andere woningen met meer comfort of grotere afmetingen.

Dit wordt verklaard door de combinatie van twee tendensen.

Ten eerste stijgt de vraag naar bescheiden woningen. Brussel is een klein gewest met een snel wisselende bevolking. Op zoek naar rust, ruimte en goedkopere woningen, vertoont de Brusselse middenklasse al decennialang de tendens om het Gewest te verlaten en in te ruilen voor de stadsrand (ook al zien we nu dat ook bescheiden gezinnen Brussel verlaten omwille van de te hoge kosten van levensonderhoud³). Deze uitgaande bevolking maakt plaats voor nieuwkomers, die bestaan uit zowel "rijke" als "arme" migratie⁴, maar die oververtegenwoordigd zijn in de lage inkomensklasse. Parallel is het aanbod eerder gericht op het segment van de middenklassenwoningen of luxewoningen die rendabeler zijn voor de investeerders.

Bijgevolg is er een tekort aan bescheiden woningen, wat de prijs in dit segment de hoogte induwt. Een prijsstijging die nog sterkervoelbaar is in de portefeuille van de armste huishoudens, omdat zij al in financiële moeilijkheden verkeren. Zij hebben dus geen ander optie dan hoge prijzen betalen voor woningen van slechte kwaliteit.

Deze situatie heeft vreemde gevolgen.

Zo zijn de gemiddelde prijzen voor woningen van lage kwaliteit soms hoger dan die van betere kwaliteit! De onderstaande cijfers uit 2015 van het Observatiecentrum van de huurprijzen tonen dat de huurder van een woning tussen de 28 en 54 m² met "slecht" comfort gemiddeld € 29 meer betaalt dan de huurder van een woning met dezelfde afmetingen met "behoorlijk" comfort. Deze economische aberratie bewijst dat kansarme gezinnen geen andere keuze hebben dan een slechte situatie te aanvaarden. Dat is nu eenmaal de wet van vraag en aanbod... Volgens de barometer 2014 van het Interfederaal Gelijkekansencentrum⁵ zijn de kandidaat-huurders vaak slachtoffer van discriminatie op basis van hun etnische origine, hun sociaal statuut (uitkeringsgerechtigden) en hun gezinssituatie (alleenstaande moeders). Deze gediscrimineerde groepen ondervinden nog meer moeilijkheden om een woning te vinden, en riskeren dus een dure woning met slechte comfortomstandigheden te moeten huren.

3. S. De Laet (2018) "Ook de volksklassen verhuizen uit Brussel. Een analyse van de randverstedelijking van de bevolkingsgroepen met een laag inkomen", Brussels Studies.

4. Klassiek maken we een onderscheid tussen de "rijke" immigratie uit EU-landen aangetrokken door de functie van Brussel als hoofdstad van Europa, en de "arme" immigratie uit de niet EU-landen.

5. Interfederaal Gelijkekansencentrum (2014), Diversiteitsbarometer Huisvesting.

GRAFIEK 3

GEMIDDELTE MAANDELIJKE HUUR VOLGENS OPPERVLAKE EN COMFORT VAN DE WONING, BRUSSEL, 2015

Bron: M.-L. De Keersmaecker, Sonocom (2015), Observatiecentrum van de huurprijzen, enquête 2015

DE OVERHEID BIEDT GEEN ANTWOORD OP DE VRAAG NAAR SOCIALE WONINGEN

Bovendien is de overheid er niet in geslaagd om de privémarkt voldoende te kaderen en te reguleren noch om het tekort aan bescheiden woningen op te vangen. Wel heeft de overheid haar beleid voornamelijk gericht op de middenklassegezinnen om hen in de stad te houden. Natuurlijk is het begrijpelijk dat het gewest en de gemeenten die ondergefinancierd zijn, gezinnen willen aantrekken en

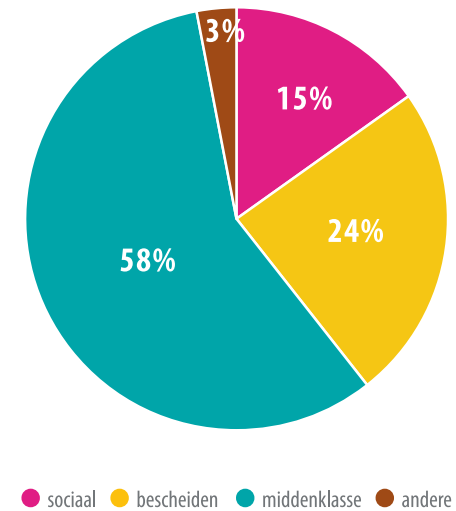
behouden die een bijdrage leveren aan de belastinginkomsten. Maar het is een frappante vaststelling dat de volksklassen de laatste jaren nauwelijks aandacht kregen in het woonbeleid.

Zo werd gemiddeld 13,5% van het totaal aantal woningen dat er tussen 2003 en 2012 bijkwam gebouwd door of met hulp van de overheid. Hoewel dit aandeel zeker niet verwaarloosbaar is, zien we dat slechts 15% van de huisvesting die werd gebouwd met steun van de overheid, sociale huisvesting is.⁶

6. C. Dessouroux, R. Bensliman, N. Bernard, S. De Laet, F. Demonthy, P. Marissal, J. Surkyn (2016), "Huisvesting in Brussel: diagnose en uitdagingen", Synthesenota, Brussels Studies.

GRAFIEK 4

WONINGEN GEPRODUCEERD TUSSEN 2003 EN 2012 IN BRUSSEL MET STEUN VAN DE OVERHEID, VOLGENS TYPE

Bron : C. Dessouroux, R. Bensliman, N. Bernard, S. De Laet, F. Demonthy, P. Marissal, J. Surkyn (2016), "Huisvesting in Brussel: diagnose en uitdagingen", Synthesenota, Brussels Studies.

EEN HUURDER VAN EEN KLEINE WONING MET WEINIG COMFORT BETAALT GEMIDDELD MEER DAN EEN HUURDER VAN EEN WONING MET DEZELFDE AFMETINGEN MAAR MET MEER COMFORT.

Nochtans is er erg veel vraag naar sociale woningen in het Brussels gewest. In 2017 stonden 43.170 personen op de wachtlijst van de Brusselse Gewestelijke Huisvestingsmaatschappij (BGHM)⁷. Dat is ongeveer het aantal woningen van de Openbare vastgoedmaatschappijen (OVM), die instaan voor het beheer van

de sociale woningen in Brussel. Met andere woorden, de vraag naar sociale woningen is dus twee keer zo groot als het aanbod! Merk ook op dat 9% van het sociale woningbestand niet bezet is omwille van renovatie of huurleegstand.⁸ Vandaag kan de wachttijd voor een sociale woning tot 10 jaar bedragen.

7. Jaarverslag BGHM, 2017.

8. Brussels Hoofdstedelijk Parlement (2017), "Integraal verslag van de interpellaties en de vragen, Commissie voor de Huisvesting, vergadering van 8 juni 2017".

HET TEKORT AAN SOCIALE WONINGEN IN DE GEWESTBEGROTING

Tussen 2002 en 2017 maakte het gewest bijna 2 miljard euro vrij voor de investeringsprogramma's van het de BGHM en de OVM voor de renovatie en productie van sociale woningen.¹

- Vier vierjarenprogramma's (2002 – 2017): 1 miljard;
- Gewestelijk Huisvestingsplan (2004): 400 miljoen;
- Alliantie Wonen (2014 – 2016): 600 miljoen.

Het sociale woningbestand vertegenwoordigt ongeveer 75% van de totale gewestbegroting voor huisvesting, wat na mobiliteit de belangrijkste uitgavenpost is. Volstaan deze middelen niet om het tekort aan sociale woningen in Brussel op te vangen? Deze vraag blijft onbeantwoord aangezien de BGHM slechts een fractie van deze bedragen effectief heeft uitgegeven. Sedert de oprichting van het gewest in 1989 zijn de uitgaven van de BGHM systematisch lager dan de vrijgemaakte middelen, wat de uitstaande vastleggingen (verschil tussen de vrijgemaakte bedragen en de bedragen die de vastgoedoperator effectief vrijmaakt) laat aandikken. Op 31 december 2016 bedroeg dit uitstaande bedrag voor de BGHM 1,518 miljard! Volgens Céline Frémault, voormalig Brussels minister voor huisvesting, is deze situatie het gevolg van de moeilijkheden die de OVM ondervinden om de programma's effectief uit te voeren door het gebrek aan mensen in de technische ploegen en door de administratieve complexiteit van de werken.

Het gebrek aan bouwgrond leidt tot concurrentie tussen de verschillende stadsfuncties (huisvesting, economische, collectieve voorzieningen, ...). Deze concurrentie leidt zeker tot andere problemen bij de bouw van nieuwe sociale woningen, om nog maar te zwijgen van de afkeer van sommige gemeenten en bewoners voor dit soort woningen in hun buurt.

1. Brussels Hoofdstedelijk Parlement (2017), "Integraal verslag van de interpellaties en de vragen, Commissie voor de Huisvesting, vergadering van 8 juni 2017".

Bijgevolg hebben de Brusselse gezinnen met bescheiden en gemiddelde inkomens slechts beperkte toegang tot sociale huisvesting en zitten ze vast op een privémarkt met een voor hen ontoereikend aanbod. Het is veelzeggend dat indien de 40% huishoudens met de laagste inkomens niet meer dan een kwart van hun inkomen aan huur zouden besteden, ze dan slechts toegang zouden hebben tot 1% van het vastgoedbestand.⁹

Welke oplossingen bedenken deze huishoudens? Sommigen verlaten simpelweg Brussel om zich te installeren in minder dure wijken in de stadsrand of in verderaf gelegen woon-

zones, voornamelijk in Wallonië (Dendervallei, industrieel bekken van Wallonië). Zo behoorde 32% van de huishoudens die tussen 2005 en 2013 wegtrokken uit Brussel tot de "volksklassen"¹⁰. Anderen vielen terug op aanpassingsmechanismen. Zo blijven jongeren langer thuis wonen, of gaan ze samenhuizen of groepswonen.¹¹ Het gebrek aan alternatieven noopt desalniettemin de grote meerderheid tot het besteden van een groot deel van hun inkomen aan huisvesting en te besparen in andere domeinen... De laatste uitweg is om in slechte omstandigheden te gaan wonen, in een woning van slechte kwaliteit of een te kleine woning.

9. C. Dessouroux, R. Bensliman, N. Bernard, S. De Laet, F. Demonthy, P. Marissal, J. Surkyn (2016), "Huisvesting in Brussel: diagnose en uitdagingen", Synthesenota, Brussels Studies.

10. S. De Laet (2018) "Ook de volksklassen verhuizen uit Brussel. Een analyse van de randverstedelijking van de bevolkingsgroepen met een laag inkomen", Brussels Studies.

11. idem.

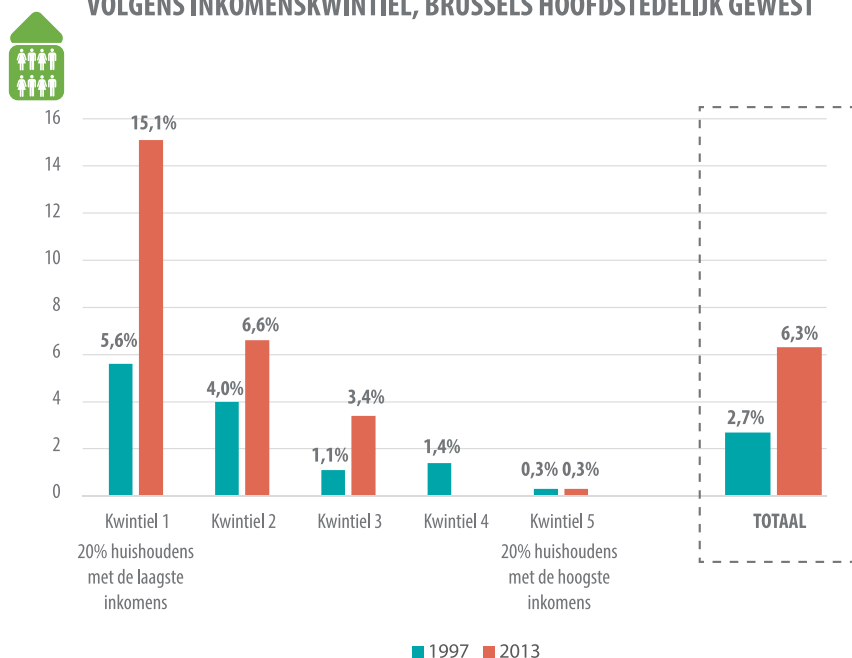

SLECHTE HUISVESTING, EEN FACTOR VAN PRECARITEIT WAARDOOR ANDERE MOEILIKHEDEN ONTSTAAN

We stellen vast dat heel wat Brusselse woningen overbevolkt zijn. De Gezondheidsenquête schat het aandeel overbevolking op 6,3% in 2013. Dit aandeel zit sedert 1997 in stijgende lijn, en vinden we voornamelijk terug bij het kwintiel laagste inkomens (stijging van 5,6% naar 15,1%).

GRAFIEK 5

AANDEEL BRUSSELAARS DAT WOONT IN EEN WONING DIE OVERBEZET IS, VOLGENS INKOMENSKWINTIEL, BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

Bron: Drieskens S., Charafeddine R., Demarest S., Gisle L., Tafforeau J. & Van der Heyden J. Health Interview Survey, Belgium, 1997 - 2001 - 2004 - 2008 - 2013: Health Interview Survey Interactive Analysis. Brussels: WIV-ISP <https://hisia.wiv-isp.be/>

1. De inkomenniveaus die gebruikt werden om de kwintielen te bepalen in de Gezondheidsenquête werden berekend op basis van het totale beschikbare gezinsinkomen ("total available income of the household"), waarop vervolgens een equivalente schaal wordt toegepast. Zo kunnen de inkomens van de verschillende gezinnen vergeleken worden op basis van hun grootte en samenstelling. Elk gezinslid ontvangt een specifiek gewicht: 1.0 voor de eerste volwassene, 0.5 voor elke volgende volwassene, 0.3 voor elk kind (<18 jaar). Het totale beschikbare gezinsinkomen wordt vervolgens gedeeld door de som van het gewicht om het equivalente inkomen te bepalen. De 5 niveaus komen overeen met de volgende bedragen:

- Kwintiel 1: < 750 euro
- Kwintiel 2: 750 - 1000 euro
- Kwintiel 3: 1000 - 1500 euro
- Kwintiel 4: 1500 - 2500 euro
- Kwintiel 5: > 2500 euro

Uitgaand van de gewestelijke geschiktheidsnormen¹ voor woningen is volgens het Observatiecentrum van de huurprijzen 26% van de Brusselse woningen overbevolkt of sterk overbevolkt in 2017. Deze overbevolking betreft voornamelijk woningen van slechte en gemiddelde kwaliteit, en treft voornamelijk gezinnen die van één of meerdere uitkeringen leven, evenals alleenstaanden met kinderen (ongeveer 58%) en koppels met kinderen (ongeveer 43%).

De impact van deze overbevolking op de kinderen stemt tot nadenken. Er werd bijvoorbeeld aangetoond dat bij gelijk opleidingsniveau van de ouders het niveau van schoolachterstand bij de kinderen sterk varieert naargelang de graad

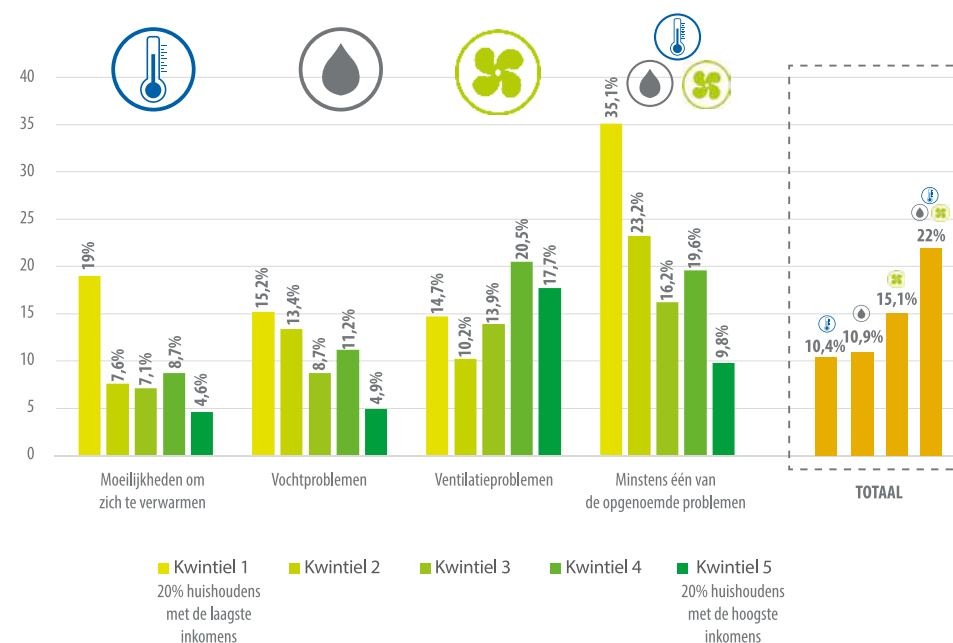
van overbevolking van de woningen.² Er is dus een mogelijke link tussen overbevolking en schoolresultaten. Het is niet moeilijk in te beelden dat een kleine ruimte studie en concentratie bemoeilijkt. Huisvesting komt bovenop andere moeilijkheden waaraan leerlingen uit achtergestelde gezinnen blootgesteld worden gedurende hun onderwijstraject. Dit aspect wordt geanalyseerd in hoofdstuk 3.

De armste huishoudens hebben geen andere keuze dan te leven in woningen die niet alleen te klein zijn, maar ook van slechte kwaliteit, waarbij problemen als vochtigheid en verwarming worden gecombineerd, wat een impact heeft op hun gezondheid, zoals we in hoofdstuk 2 zullen zien.

1. Ministerieel besluit ter bepaling van de geschiktheidsnormen voor woningen voor de toepassing van het besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van 28 november 2013 tot instelling van een herhuisvestingstoelage.
2. M-L. De Keersmaecker, Sonocom (2015), Observatiecentrum van de huurprijzen, enquête 2017.

GRAFIEK 6

AANDEEL BRUSSELAARS MET PROBLEMEN MET DE KWALITEIT VAN HUN WONING VOLGENS SOORT PROBLEEM EN INKOMENSKWINTIEL, 2013

Bron: Drieskens S., Charafeddine R., Demarest S., Gisle L., Tafforeau J. & Van der Heyden J. Health Interview Survey, Belgium, 1997 - 2001 - 2004 - 2008 - 2013: Health Interview Survey Interactive Analysis. Brussels: WIV-ISP <https://hisia.wiv-isp.be/>

Bovenop deze situatie komen nog problemen met de leefomgeving, zoals de slechte luchtkwaliteit en geluidsoverlast... Deze elementen worden verder belicht in hoofdstuk 4.

We zien dus dat de huisvestingsproblematiek gelinkt is met andere fundamentele kwesties zoals gezondheid, onderwijs en milieu. Het kwetsbare publiek is vaak onderhevig aan ongelijkheid in meerdere dimensies die elkaar wederzijds versterken.

Dit gebrek aan toegang tot kwaliteitsvolle woningen brengt een nog extremere vorm van precariteit teweeg: bij de telling van 6 maart 2017 waren 4094 personen "thuisloos" waarvan 48% daklozen, 21% zonder woning (onthaalhuizen) en 31% in onaangepaste woningen (kraakpanden...). Dit is dan nog een onderschatting omdat de problematiek amper in cijfers te vatten is.

Het aantal getelde "thuislozen" is onrustwekkend toegenomen: tussen 2008 en 2016 is dit cijfer haast verdubbeld! Alleen al tussen 2014 en 2016 nam het toe met 30%.¹

1. La Strada (2017), Brusselse dak- en thuislozentelling in het Brussels Gewest: telling van 7 november 2016 en van 6 maart 2017. Brussel.

ONZE VOORNAAMSTE EISEN OP VLAK VAN HUISVESTING

De wooncrisis in Brussel treft de middenklasse die al jaren uit het gewest wegtrekt. De crisis raakt ook andere volksklassen, die vastzitten op een markt met een onvoldoende aanbod behoorlijke en betaalbare woningen.

Voor het ABVV-Brussel is het recht op huisvesting fundamenteel en moet dit een prioriteit worden op de politieke agenda. Er moeten sterke maatregelen komen om de markt te reglementeren, onder meer met:

1. Een toename van de productie van sociale woningen en geconventioneerde middenklassenwoningen evenals de (energetische) renovatie van bestaande woningen, onder meer via:
 - De bepaling, per gemeente, van verplichte quota voor sociale woningen (met bijzondere aandacht voor eenoudergezinnen en grote gezinnen);
 - De "socialisering" van de toegangsvoorwaarden voor openbare huisvesting

van gemeenten en OCMW's (aangepaste toepassing van de voorwaarden van sociale huisvesting) door de controle aan het Gewest toe te vertrouwen;

- De verplichting voor vastgoedontwikkelaars om de stedenbouwkundige lasten "in natura te betalen", d.w.z. door hen zelf sociale of geconventioneerde woningen te laten bouwen².
- 2. De invoering van mechanismen voor de controle van de huurprijzen:
 - De plafonnering van de huurprijzen via een verplichtend huurrooster;
 - De reële huurprijzen belasten;
 - De oprichting van paritaire huurcomités die de strijd kunnen aanbinden met buitensporige huurprijzen.
- 3. De oprichting van een echt gemutualiseerd gewestelijk huurwaarborgfonds voor alle huurders (en niet enkel gericht op een risicopubliek)³.

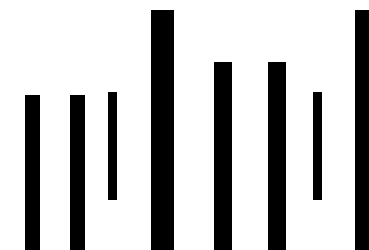
1. Sedert 2003 bestaan stedenbouwkundige lasten in Brussel. Ze verplichten privéinvesteerders bij te dragen aan de noden van de samenleving die de gevolgen van hun vastgoedprojecten ondervinden.

2. Voor een geconventioneerde woning sluiten verhuurder en overheid een overeenkomst. In ruil voor steun bij de bouw of renovatie verbindt de verhuurder zich ertoe om toegangsvoorwaarden, duur van de huurovereenkomst, evolutie van de huurprijzen na te leven.

3. Dit fonds is net zoals de sociale zekerheid gebaseerd op een verzekeringslogica, waarbij de meerderheid een beleid ondersteunt dat gericht is op gezinnen met moeilijkheden om een woning te vinden (verplicht, bijdragen in functie van het inkomen en niet van het risico, paritair beheer...).

4.000

ER ZIJN 4000 THUISLOZEN GETELD IN BRUSSEL. HET AANTAL MENSEN ZONDER DAK BOVEN HUN HOOFD IS BIJNA VERDUBBELD TUSSEN 2008 EN 2016

3 | DE BRUSSELSE ONGELIJKHEID OP VLAK VAN GEZONDHEID

DE MYTHE VAN GRATIS GEZONDHEIDSZORG

België wordt vaak voorgesteld als het land van zo goed als gratis gezondheidszorg van zeer goede kwaliteit, dankzij een sterke sociale zekerheid en een breed netwerk van openbare ziekenhuizen en geconventioneerde artsen wiens prestaties worden terugbetaald door de ziekenfondsen. Het is inderdaad zo dat met zijn verplicht verzekeringsstelsel België een van de meest performante landen is wat betreft

de dekking van zorg. Maar volgens een recent rapport van de Europese Commissie¹ zijn wij ook een van de landen van de Europese Unie waar de ongelijkheid tussen hoge en lage inkomens op vlak van gezondheidszorg het grootst is. Zoals we zullen zien is Brussel niet gespaard gebleven van dit trieste record... In tegendeel, de ongelijkheid is nog sterker in ons gewest dan in Vlaanderen en Wallonië.

1. V. Buffel & I. Nicaise (2018), "ESPN Thematic Report on Inequalities in access to healthcare Belgium 2018", European Commission, DG for Employment, Social Affairs and Inclusion.

Laten we eens zien hoe enkele van onze gezinnen omgaan met tegenslag:

Koen struikelt en bezeert zijn hand. Op de spoedgevallen valt het verdict: hij moet zich laten opereren aan zijn hand en is 4 maanden werkonbekwaam. Ondertussen moet hij dagelijks revalidatie volgen bij een kinesitherapeut (1.064€ remgeld + 400€ supplement) en een maandelijkse consultatie bij een specialist (48€ remgeld + 50€ supplement). De eindfactuur van dit banale ongeval bedraagt 1.562€¹, hetzij een gemiddelde van 390,5€/maand waarbij het inkomensverlies moet opgeteld worden ten gevolge van zijn arbeidsongeschiktheid. Vier maanden lang ontvangt Koen een maandelijkse uitkering van zijn ziekenfonds ten belope van 60% van zijn salaris, wat na berekening² neerkomt op 1.158,67€ netto/maand. Na zijn huur te hebben betaald (470€/maand voor een behoorlijke woning van 26m²) en zijn verzorging, blijft er dus 298,17€ over! Een veel te laag bedrag voor de rest van zijn uitgaven (voeding, transport, kleding, ontspanning...).

Voor Charles en Maggie, ons koppel gepensioneerd, zijn de uitgaven voor gezondheidszorg dagelijks kost, en hoewel ze minder hoog zijn dan voor Koen, zijn ze toch niet te onderschatten. Maggie heeft een zwakke gezondheid en moet dagelijks 5 medicijnen slikken waarvan een voor haar maagzweer (100 dagen per jaar). Ze moet eveneens 2 keer per jaar een antibioticakuur volgen en ze gebruikt 2 neussprays voor haar allergische neusverkoudheid. De totaalfactuur voor haar medicatie bedraagt 282€ per jaar, ofwel gemiddeld 23,5€/maand.³

Charles op zijn beurt ziet niet goed meer. Hij moet zich laten opereren voor cataract in het Sint-Jansziekenhuis. De totaalfactuur bedraagt 332€⁴ waaraan minimum 320€ moet toegevoegd worden voor de aankoop van een bril.⁵

In totaal geven Charles en Maggie op een maand 675,5€ uit voor hun gezondheid. Na betaling van hun huur (521€ voor een behoorlijke woning, d.w.z. een appartement van 29m² met één slaapkamer!) blijft er 893,21€ over om rond te komen, ofwel 446,60 € elk. Niet bepaald een luxeleven...

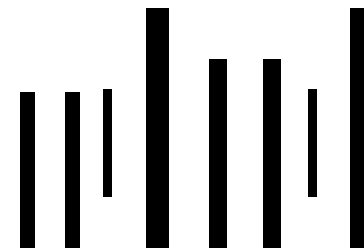
1. Bron: Memorandum Solidaris 2019.

2. Rekening houdend met de zaterdag die telt als werkdag in de uitkeringen en dat hij voorheffing van 11,11% moet betalen op het brutobedrag van zijn uitkering.

3. Bron: Solidaris, 2019.

4. Bron: <http://www.solidaris.be/Namur/remboursements-et-avantages/se-soigner-moins-cher/cout-moyen-d-une-hospitalisation/Pages/index.aspx>.

5. Bron: benchmark brillen 2019, Solidaris.

MET EEN HOGER INKOMEN LEEF JE LANGER EN GEZONDER

Ons gezondheidssysteem is gebaseerd op het principe van gelijke toegang. Maar uit de analyse van de gemiddelde uitgaven van de Brusselse huishoudens (grafiek 1) blijkt dat er van dit principe niet veel in huis komt. Is het geloofwaardig dat de armste huishoudens toegang hebben tot dezelfde zorg als de rijksten, terwijl deze laatste gemiddeld 2.610€ uitgeven in de gezondheidssector tegenover 514€, d.w.z. meer dan vijf keer meer dan de armsten? Deze cijfers alleen al bewijzen het bestaan van een systeem van gezondheidszorg met twee snelheden, waarin de rijksten betalen voor een privéverzekering, niet-geconventioneerde artsen, enz. terwijl de armsten enkel toegang hebben tot de basiszorg, en zelfs hun zorg moeten uitstellen.

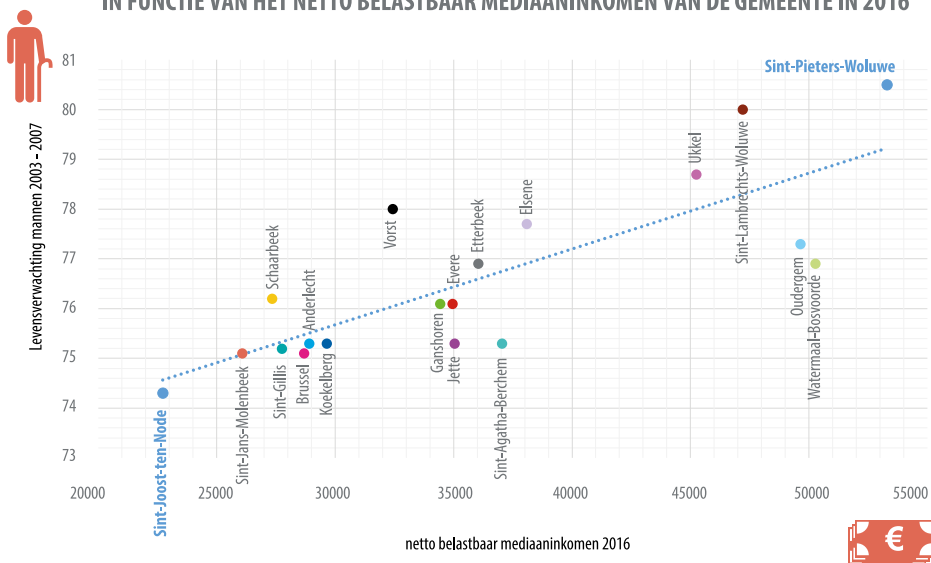
Ook andere gegevens bewijzen deze ongelijke toegang tot gezondheidszorg.

Vooreerst de levensverwachting: Zoals onderstaande grafiek toont, leven de Brusselaars van arme afkomst minder lang dan de gegoede Brusselaars. In de Brusselse gemeenten is er een sterke correlatie tussen de levensverwachting en het mediaaninkomen.

In de rijkste gemeente van Brussel (Sint-Pieters-Woluwe) is de levensverwachting van mannen geboren tussen 2003 en 2007 gemiddeld 6 jaar hoger dan in de armste gemeente (Sint-Joost-ten-Node). Voor ABVV-Brussel is deze ongelijkheid op het vlak van levensverwachting gewoon onaanvaardbaar!

GRAFIEK 7

LEVENSVERWACHTING VOOR MANNEN GEBOREN TUSSEN 2003 EN 2007 PER GEMEENTE IN FUNCTIE VAN HET NETTO BELASTBAAR MEDIAANINKOMEN VAN DE GEMEENTE IN 2016

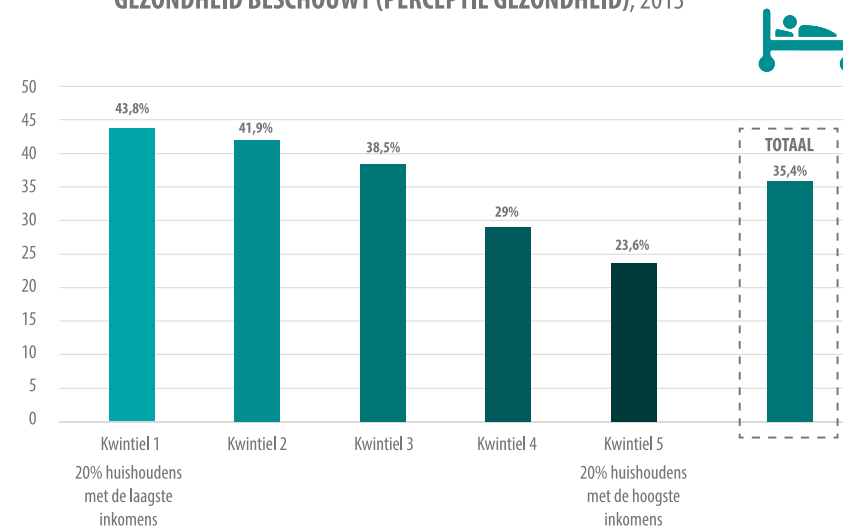
Bron: BISA via Statbel (Algemene Directie Statistiek - Statistics Belgium) (Nationaal Register voor de levensverwachting en Fiscale statistiek van de inkomsten voor het netto belastbaar mediaaninkomen).

Andere cijfers tonen een correlatie tussen het inkomen en de gezondheidstoestand, zoals onderstaande grafiek aantoont (eigen perceptie van de gezondheid). In Brussel beschouwde

bijna de helft (44%) van de 20% armste Brusselaars van 45 jaar en ouder zichzelf in slechte gezondheid in 2013. Dat is bijna twee keer meer dan bij de 20% rijkste Brusselaars (23,6%).

GRAFIEK 8

AANDEEL BRUSSELAARS OUDER DAN 45 JAAR DAT ZICH IN SLECHTE GEZONDHEID BESCHOUWT (PERCEPTIE GEZONDHEID), 2013

Bron: Drieskens S., Charafeddine R., Demarest S., Gisle L., Tafforeau J. & Van der Heyden J. Health Interview Survey, Belgium, 1997 - 2001 - 2004 - 2008 - 2013: Health Interview Survey Interactive Analysis. Brussels: WIV-ISP <https://hisia.wiv-isp.be/>

6 JAAR

IN DE RIJKSTE GEMEENTE VAN BRUSSEL IS DE MANNELIJKE LEVENSVORWACHTING 6 JAAR HOGER DAN DIE IN DE ARMSTE GEMEENTE.

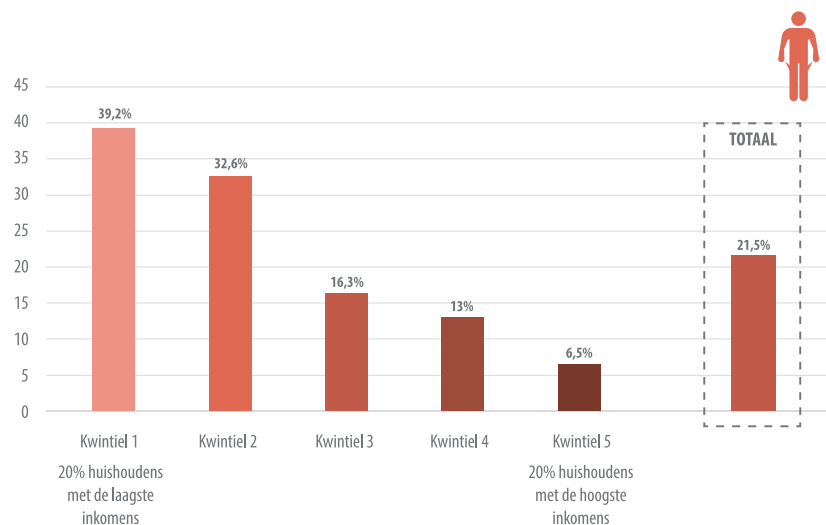
HOE DEZE GEZONDHEIDSKLOOF TUSSEN SOCIALE GROEPEN VERKLAREN?

De eerste verklaring is natuurlijk financieel. Zoals we hebben aangetoond met onze voorbeelden en met de analyse van gemiddelde uitgaven is gezondheidszorg niet gratis. De niet-toegang tot gezondheidszorg om financiële redenen is een realiteit voor heel wat

Brusselaars: in 2013 zag 39% van het kwintiel armste gezinnen zich genooddaakt om gezondheidszorg uit te stellen of te annuleren door geldgebrek! Voor het kwintiel rijkste gezinnen was dit slechts het geval voor 6,5%.

GRAFIEK 9

AANDEEL BRUSSELSE HUISHOUDENS DAT ZICH VERPLICHT ZAG MEDISCHE ZORG UIT TE STELLEN OF NIET UIT TE VOEREN OM FINANCIËLE REDENEN, VOLGENS INKOMENSKWINTIEL, 2013

Bron: Drieskens S., Charafeddine R., Demarest S., Gisle L., Tafforeau J. & Van der Heyden J. Health Interview Survey, Belgium, 1997 - 2001 - 2004 - 2008 - 2013: Health Interview Survey Interactive Analysis. Brussels: WIV-ISP <https://hisia.wiv-isp.be/>

Omdat de gegevens voor Brussel niet beschikbaar zijn, kan er geen recente gewestelijke analyse gemaakt worden, maar alles laat vermoeden dat de situatie nog verergerd is sedert 2013.

Een recente enquête van Solidaris ging over het uitstellen van gezondheidszorg om financiële redenen in Franstalig België. Volgens deze

enquête krijgen in Franstalig België 4 op de 10 personen te maken met deze problematiek. Ongeveer een kwart van de respondenten verklaart te hebben afgezien van tandverzorging en evenveel stelden de raadpleging van een specialist uit. De toegang tot een huisarts is beter met 15,5% respondenten die deze zorg uitstellen. Dit cijfer is desalniettemin verontrustend, vooral met het oog op de evolutie ervan

in de afgelopen jaren (van 9,5% tot 15,5% op twee jaar tijd!).

Andere opvallende tendens in Franstalig België: de gezondheidskloof wordt groter. Voor personen behorende tot de categorie van de 25% hoogste sociale groepen van de bevolking², is uitstel van ten minste één zorg verminderd van 29,7% tot 24,4% tussen 2015 en 2018. In deze periode steeg dit cijfer echter spectaculair voor personen met een middeninkomen (de helft van de bevolking bevindt zich in intermediaire sociale groepen), van 33,2% naar 41,5%. Bij 25% van de bevolking die zich in de meest achtergestelde sociale groepen bevindt in 2018, heeft 34,6% een tandartsbezoek uitgesteld, 34,6% een specialist, 22% een huisarts en 29,5% stelde de aankoop van medicatie uit. Voornamelijk alleenstaanden en alleenstaande ouders zijn het meest getroffen.

Andere vaststelling die bijzonder treffend is: van alle beroepsgroepen ondervinden personen in arbeidsongeschiktheid nog het sterkst de niet-toegang tot gezondheidszorg. In 2018 betreft dit 61,1% onder hen.

Deze onrustwekkende evolutie van uitstellen van gezondheidszorg is rechtstreeks gelinkt aan de hervormingen in de zorgsector onder de laatste regering. De besparingsmaatregelen die de regering heeft genomen wegen zwaar op ons zorgsysteem. Door de groeinorm van de begroting voor gezondheidszorg te verminderen (geleidelijk van 4,5% jaarlijks in 2012 tot 0,5% in 2018), werd tussen 2014 en 2018 2,1 miljard bespaard waarvan 130 miljoen rechtstreeks op de rug van de patiënten. Door van gezondheidszorg een aanpassingsvariabele te maken, blijft deze begroting ver onder de werkelijke noden. De bijgaande maatregelen

hebben de kosten voor de patiënten verhoogd (geneesmiddelen, raadpleging van een specialist, enz.). Ook leidde dit tot een verlaging van de ziekte-uitkeringen, waardoor ons solidariteitsstelsel is verstoord en het voor mensen met een gemiddeld en laag inkomen moeilijker is geworden om toegang te krijgen tot de zorg, ondanks de bestaande mechanismen voor de kwetsbaarste groepen (verhoogde tegemoetkoming, derdebetalersregeling, systeem voor maximumfactuur). Anderzijds hebben de hoogste inkomens en de werknemers die via hun werkgever medisch verzekerd zijn, steeds vaker een beroep gedaan op een privé-verzekering en hebben ze er geen enkel probleem mee om het gevraagde remgeld en andere supplementen te betalen.³

Vergeet niet dat gezondheid een probleem met vele facetten is. Andere parameters dan betaalbaarheid beïnvloeden en versterken de sociale ongelijkheid op het vlak van gezondheid. Zo kan de omgeving waarin kwetsbare mensen leven hen blootstellen aan gezondheidsrisico's. De slechte woonomstandigheden die we in het vorige hoofdstuk vermeldden houden hier zeker verband mee.

Problemen met de leefomgeving in ruime zin (vervuiling en geluidshinder afhankelijk van de buurt) hebben ook negatieve gevolgen voor de gezondheid en het stressniveau. Deze dimensie wordt verder verkend in hoofdstuk 4.

Tot slot hebben arbeidsomstandigheden een grote invloed op gezondheid.

Deze vaststellingen tonen nogmaals de sterke onderlinge afhankelijkheid aan tussen de verschillende dimensies van ongelijkheid in de stad.

1. Solidaris (2019), "Enquête Solidaris: le report des soins de santé".

2. Deze groepen worden beschouwd op basis van gezinsstructuur, beroep en studieniveau.

3. Solidaris (2019): "Pour une protection sociale et des soins de santé renforcés. Mémoire en vue des élections européennes, fédérales et régionales de mai 2019."

TUSSEN 2015 EN 2018 IS HET AANTAL MENSEN DAT MINS-
TENS EEN KEER GEZONDHEIDSZORG HEEFT UITGESTELD OM
FINANCIËLE REDENEN SIGNIFICANT GESTEGEN IN DE MIDDEN-
KLASSE, TERWIJL DIT DAALDE IN DE HOGERE KLASSEN
(25% VAN DE PERSONEN MET DE HOOGSTE SOCIO-ECONO-
MISCHE INDEX).

ONZE BELANGRIJKSTE EISEN OP VLAK VAN GEZONDHEID

Voor ABVV-Brussel moet gezondheidszorg voor iedereen toegankelijk zijn. Hoewel de Brusselaars voor een groot deel van de maatregelen van het federaal niveau afhangen, hebben ze door de zesde staats hervorming nieuwe hefbomen in handen op gewestelijk niveau. In dit kader eist het ABVV:

1. De invoering van een maatregel om personen die in bestaansonzekerheid verkeren te onthalen en ten laste te nemen zodat ze opnieuw onder de sociale zekerheid vallen;
2. ondersteunende diensten en thuisverzor-
ging ontwikkelen met als doel om pa-
tiënten zo lang en zo goed mogelijk thuis
te verzorgen en te vermijden dat ze moe-
ten worden opgenomen;

3. het behoud en de herfinanciering van openbare ziekenhuizen die een bres vormen tegen de commercialisering van de zorgsector en als enige de universaliteit van het recht op gezondheidszorg garanderen;
4. de uitvoering van een globaal en geïntegreerd gezondheidszorgbeleid dat alle economische en sociale aspecten van de zorg in rekening neemt (sociale bijstand, werk, economische groei, verzoening werk-gezin, huisvesting, milieu, onderwijs, sociale cohesie...);
5. De promotie van reproductieve gezondheid, zwangerschapsbegeleiding en geweldpreventie. Het gewestelijk gezondheidsbeleid moet bijzondere aandacht besteden aan de reproductieve gezondheid en de begeleiding van zwangerschappen en zuigelingen, zeker voor alleenstaande moeders.

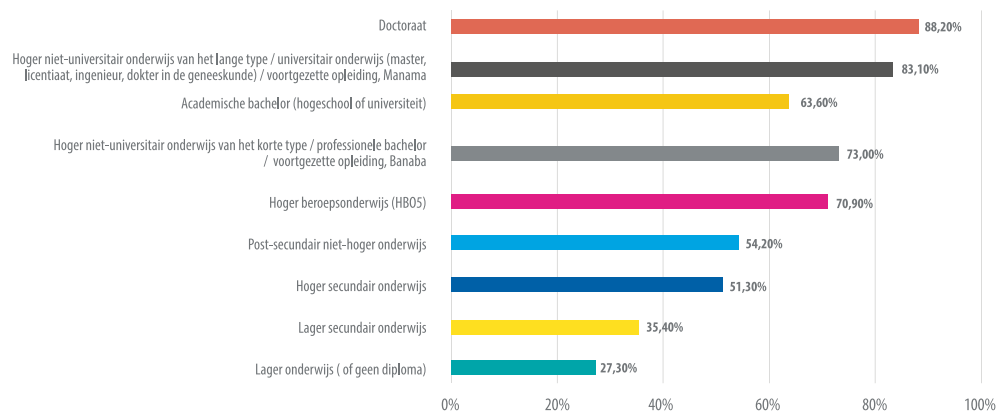
4 | ONDERWIJS ALS VECTOR VAN ONGELIJKHEID IN PLAATS VAN SOCIALE MOBILITEIT

HET ONDERWIJS: OPENBARE DIENST IN DE FRONTLINIE TEGEN ONGELIJKHEID

Het onderwijsniveau is een bepalende factor voor de toegang tot een kwalitatieve baan. Zoals onderstaande cijfers tonen (grafiek 10) hangt de tewerkstellingsgraad van de Brusselaars nauw samen met hun diploma: zo is 82% van de Brusselaars met een diploma hoger onderwijs van het lange type aan de slag in 2017, terwijl dit slechts 35% is voor wie enkel het lager secundair onderwijs heeft afgerond.

Op zijn beurt garandeert een kwalitatieve baan toegang tot inkomsten en een waardig leven. Slechts 2,5% van de Belgische werknemers met hoog opleidingsniveau lopen het risico op armoede, ten opzichte van 9,5% voor de Belgische werknemers met een laag opleidingsniveau.

GRAFIEK 10
TEWERKSTELLINGSGRAAD PER BEHAALD DIPLOMA, BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST, 2018

Bron: Enquête naar de Arbeidskrachten (EAK) 2018.

Toegang tot kwaliteitsonderwijs is ongetwijfeld van doorslaggevend belang voor de toegang tot goede levensomstandigheden.

In ons land ligt deze taak bij de overheid die volgens de grondwet gratis onderwijs moet verschaffen aan alle kinderen die de schoolplichtige leeftijd hebben. De officiële onderwijsopdracht is veelzijdig en houdt onder meer in¹:

- “alle leerlingen ertoe brengen wetenschap en competenties te verwerven die ze in staat stellen gedurende hun hele leven te leren en een actieve plaats in te nemen in het economisch, sociaal en cultureel leven”;
- “alle leerlingen erop voorbereiden verantwoordelijke burgers te zijn, die in staat zijn mee te werken aan de ontwikkeling van een democratische, solidaire gemeenschap die pluralistisch is en openstaat voor andere culturen”;
- “aan alle leerlingen gelijke kansen garanderen op een sociale emancipatie”.

In andere woorden, het gaat erom mensen in staat te stellen actief deel te nemen aan de samenleving door kwalificaties en kennis te verwerven, maar ook om verantwoordelijke burgers te vormen en een echte gelijkheid tussen hen te creëren.

In dit kader moet het onderwijs alle kinderen van welke komaf ook (origine, sociaaleconomisch statuut ouders) een gelijkwaardig niveau van kennis en vaardigheden hebben meegegeven wanneer ze hun opleiding afronden. Maar vandaag de dag moeten we vaststellen dat het Belgisch onderwijssysteem en in het bijzonder het Brusselse, allesbehalve een sociale ladder is voor de kinderen uit de meest precare gezinnen, en de sociale ongelijkheid eerder reproduceert en bestendigt.

Voor het ABVV-Brussel is gratis kwaliteitsonderwijs dat toegankelijk is voor iedereen onmisbaar om, althans gedeeltelijk, het sociaal determinisme te corrigeren en te strijden tegen de reproductie van ongelijkheid. Nochtans zien we dat er van kwalitatief onderwijs noch van de kosteloosheid ervan, twee principes in de grondwet gebeiteld, niet veel in huis komt.

1. Decreet Franstalig onderwijs van 24/07/1997 dat de prioritaire taken bepaalt van het basisonderwijs en van het secundair onderwijs en de structuren organiseert die het mogelijk maken ze uit te voeren.

HET BELGISCH ONDERWIJS IS NIET ALLEEN NIET GRATIS...

Vooreerst: hoewel de kosteloosheid van het onderwijs in de grondwet is opgenomen, is het Belgisch onderwijs **niet** gratis. In sommi-

ge Brusselse scholen moeten ouders zelfs veel geld ophoesten!

Bijvoorbeeld: een Brusselse basisschool in het officieel onderwijs (die we School 1 noemen) vraagt ongeveer 1.246€ per jaar aan de ouders, hetzij gemiddeld 103,83€ per maand.¹ Het is dan ook geen verrassing dat deze school leerlingen uit een welstellend milieu aantrekt. De socio-economische index van deze school is zeer hoog (index van 19 op een schaal van 1 tot 20). Andere scholen die zich nochtans in hetzelfde onderwijsnet en in dezelfde stad bevinden, zijn minder veeleisend op financieel vlak. School 2 bijvoorbeeld vraagt een jaarlijkse bijdrage van 75€ aan de ouders.² Als je hieraan de warme maaltijden toevoegt (546€/jaar), betalen de ouders 621€ per jaar, ofwel de helft van wat School 1 kost.

Miranda hoopt haar dochter te kunnen inschrijven in School 1, die in haar buurt ligt en een goede reputatie heeft. Maar nadat ze het allemaal heeft nagerkend beseft ze dat ze zich deze school niet kan permitteren met haar inkomen van 471,77€ dat overblijft na betaling van de huur. Ze kiest ervoor om haar dochter in School 2 in te schrijven die veel minder duur is. Haar dochter komt terecht in een omgeving met leerlingen uit dezelfde sociale context: School 2 heeft een socio-economische index van 1 (op een schaal van 1 tot 20).

1. Bron: getuigenis opgetekend door de Brusselse afdeling van Fapeo (Fédération des Associations de Parents de l'Enseignement Officiel). Opsplitsing:

- Opvang: €100/jaar;
- Culturele uitstappen (museumbezoek, film, wetenschap voor jongeren): €100/jaar;
- Schoolbenodigdheden;
- Schoolreizen: €250 euro in het 2e studiejaar; €250 euro in het 4e; en €600 euro in het 6e;
- Warme maaltijden: €3/dag ofwel €546/jaar (voor 182 schooldagen/jaar);
- Buitenschools: tussen €100 en €150/jaar.

2. Bron: getuigenis opgetekend door de Brusselse afdeling van Fapeo (Fédération des Associations de Parents de l'Enseignement Officiel). Opsplitsing:

- Kleuterschool: gratis maaltijden (projectoproep Franse Gemeenschap);
- Schoolbenodigdheden en boekentas: gratis;
- Schoolreis en culturele uitstappen: €25 dit jaar volgens de moeder (ze heeft bij het nieuwe schooljaar €75 betaald, waarvan €50 werd terugbetaald);
- Opvang: €50/jaar.

Dit voorbeeld toont goed aan dat onderwijs een reële kostprijs heeft voor gezinnen met gevolgen voor de sociale segregatie: ouders met bescheiden inkomen kunnen niets anders dan hun kinderen inschrijven in bepaalde onderwijsinstellingen waarvan ze weten dat de kosten minder hoog zijn. De cijfers zijn onthutsend. Voor de 25% huishoudens met de hoogste inkomens, bedragen de uitgaven voor onderwijs gemiddeld 1.521 euro per jaar, terwijl dit 170 euro is - negen keer lager! - voor de 25%

huishoudens met de laagste inkomens (zie grafiek 1). Dit verschil in investering in het onderwijs bewijst dat er een systeem is met twee snelheden. Inderdaad, de hoge inkomenscategorieën kunnen niet enkel de school van hun kinderen kiezen maar kunnen ook privélessen betalen en het inschrijvingsgeld aan de universiteit of hoger onderwijs, terwijl de anderen daar geen middelen voor hebben.

14,8%

14,8% VAN DE BRUSSELAARS TUSSEN DE 18 EN 24 JAAR HEBBEN GEEN SECUNDAIR ONDERWIJSDIPLOMA EN VOLGEN GEEN ENKELE VORM VAN ONDERWIJS OF OPLEIDING.

... MAAR PRESTEERT EVENEENS ONDERMAATS...

Het onderwijs slaagt duidelijk niet in haar missie om alle kinderen kennis en competenties te laten verwerven. Het PISA-onderzoek 2015 had relatief matige resultaten in Franstalig België omdat de scores van Belgische leerlingen globaal onder het OESO-gemiddelde bleven voor wetenschappen, wiskunde en lezen. Het Nederlandstalig onderwijs scoorde eerder goed en plaatste zich bovenaan het klassement.¹

Behalve deze weinig bevredigende resultaten verlaten heel wat leerlingen het onderwijs zonder diploma.

In Brussel is van de leerlingen van 15 tot 22 jaar die het 3e, 4e of 5e jaar gewoon secundair onderwijs in 2015-2016 volgde 6,3% in geen enkel onderwijsnet van de Franse Gemeenschap meer ingeschreven in het schooljaar 2016-2017... Merk op dat dit aandeel lager is in Wallonië (4,8%).² Wij schatten dat in 2016 het aandeel personen van 18 tot 24 jaar in Brussel dat geen diploma hoger secundair onderwijs heeft en geen enkele vorm van onderwijs of opleiding volgt op 14,8%.³

Al die jongeren die op de arbeidsmarkt belanden zonder einddiploma secundair onderwijs hebben het moeilijk om een kwaliteitsbaan en hun weg in de samenleving te vinden. Dit afhaken van school verklaart trouwens het hoge aantal "NEET's"⁴ in ons gewest.

... EN IS VOORAL EXTREEM ONGELIJK!

Het Belgisch onderwijs vervult zijn rol van sociale ladder niet. Uit onderzoek blijkt dat leerlingen uit armere socio-economisch achtergestelde milieus ook op de schoolbanken zich in een achtergestelde positie bevinden.

Het PISA-onderzoek 2015¹ leert dat ons onderwijs bijzonder ongelijk blijft. In de Franse Gemeenschap is er bij de 15-jarige leerlingen een kloof van drie onderwijsjaren tussen de 25% die het meest bevoordeligd zijn op socio-economisch vlak en de 25% armsten.

Deze ongelijkheid stelt zich nog scherper voor leerlingen met een migratieachtergrond. Bij gelijk socio-economisch niveau behalen leerlingen van de eerste of tweede generatie lagere scores dan de andere leerlingen. En het plaatje oogt niet fraaier in het Nederlandstalig onderwijs waar de goede scores van de leerlingen een andere realiteit verbergen: bij gelijk socio-economisch niveau is de kloof tussen leerlingen met een migratie-achtergrond en de andere leerlingen bijna twee keer zo groot als in de Franse Gemeenschap.

1. "Les compétences des jeunes de 15 ans – Résultats de PISA 2015". Cahier des Sciences de l'éducation – Uliège (aSPe) – 37/2017.

1. D. Lafontaine, F. Crépin, V. Quittre (2017). "Les compétences des jeunes de 15 ans en sciences, en mathématiques et en lecture." Resultaten van het PISA-onderzoek in de Franse Gemeenschap. In: Les cahiers des sciences de l'éducation, 37. Luik: aSPe-Ulège.

2. "Les indicateurs de l'enseignement 2018", Franse Gemeenschap.

3. FOD Economie – Statistics Belgium: EAK.

4. Jongeren van 18 tot 24 jaar die geen werk hebben, en geen studies of opleiding volgen.

3 JAREN

UIT HET PISA-ONDERZOEK VAN 2015 IN DE FRANSE GEMEENSCHAP BLEEK DAT DE PRESTATIEKLOOF TUSSEN DE 25% MEEST BEVOORRECHTE 15-JARIGE LEERLINGEN EN DE 25% MEEST KANSARME LEERLINGEN GELIJK IS AAN DRIE SCHOOLJAREN.

WAAROM HEEFT ONS ONDERWIJS ZO'N BELABBERD PALMARES?

Ten eerste brengen bepaalde sociale mechanismen ongelijkheid voort. Bijvoorbeeld: met een hoger inkomensniveau is het mogelijk tijd en middelen vrij te maken om de kinderen te helpen bij hun onderwijsstraject en hen een gunstige context te bieden (privélessen, ruimte thuis die de concentratie bevordert, hulp van ouders, enz.) Ook leunt de "onderwijs-cultuur" dicht aan bij die van gegoede milieus. In een gegoed milieu staan kinderen dicht bij mensen (het gezin) die langer hebben gestudeerd, die de taal van het onderwijs en de codes ervan beheersen, die hen al dan niet bewust de manier van denken en handelen kunnen overbrengen die het schoolsysteem verwacht en die tot succes leidt. Door de

culturele nabijheid van het onderwijsinstituut kunnen kinderen ook beter georiënteerd worden naar studierichtingen die veelbelovender zijn op vlak van werk, en ondernemen ze niet alleen langere studies, maar weigeren ze ook "degradatie" wanneer ze niet slagen.

Maar ook de structuur van het schoolsysteem speelt een fundamentele rol in de bestendiging van ongelijkheid. Zoals het PISA-onderzoek¹ aantoon, worden sterk ongelijke onderwijssystemen gekenmerkt door opdeling in studierichtingen, zittenblijven en ruimtelijke segregatie. Anders gezegd, hoe meer een systeem leerlingen opdeelt, hoe groter de sociale verschillen.

1. Zie F. Ghesquière & J. Girès (2015): "Onderwijs en ongelijkheid in België", Belgisch Observatorium Maatschappelijke Ongelijkheid. Op basis van het PISA-onderzoek 2006.

En F. Ghesquière (2018): "Mixité sociale dans les écoles et inégalité scolaire", Belgisch Observatorium Maatschappelijke Ongelijkheid. Op basis van het PISA-onderzoek 2015.

DISCRIMINATIE IN HET ONDERWIJS

Het Belgisch onderwijs is geënt op een model met gescheiden niveaus.

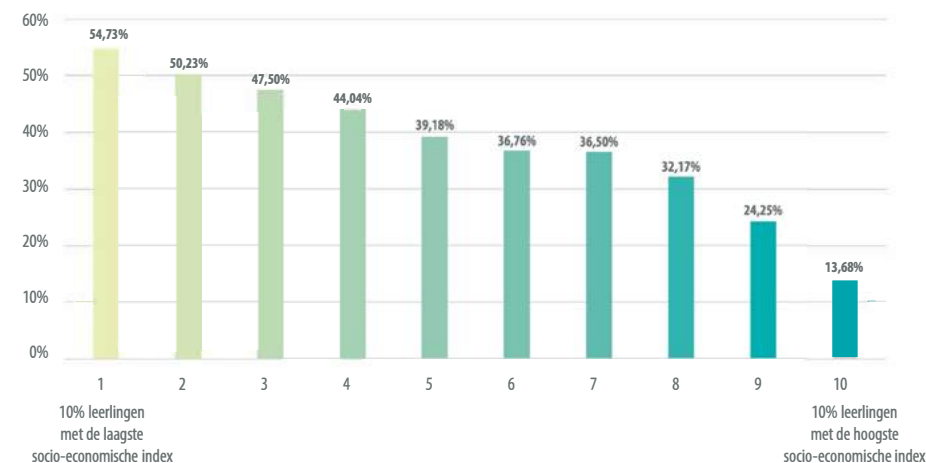
Vooreerst is er de segregatie van leerlingen volgens hun socio-economische origine, zoals te zien in de onderstaande grafiek. We zien

duidelijk dat in het Franstalig onderwijs leerlingen uit arme socio-economische milieus meer naar beroeps- en gespecialiseerd onderwijs worden doorverwezen (grafieken 11 en 12), en meer met onderwijsachterstand kampen (zittenblijven) (grafiek 13).

GRAFIEK 11

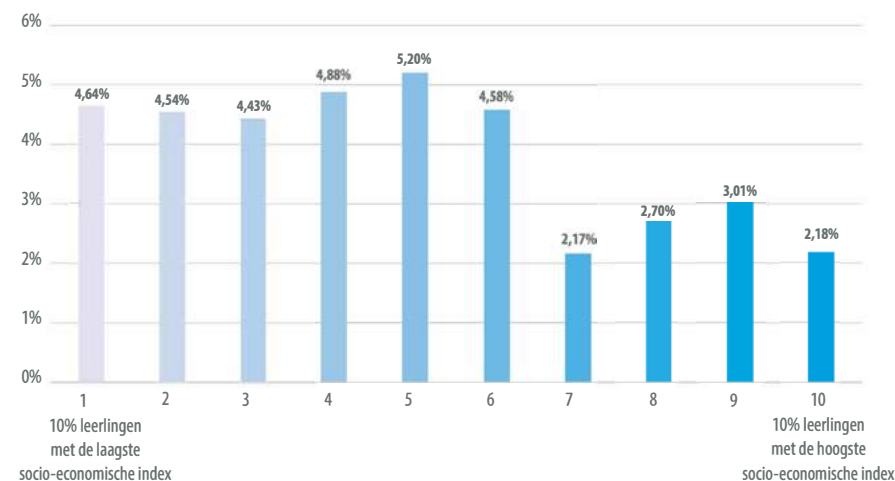
AANDEEL 16-JARIGE LEERLINGEN DIE WONEN IN HET BHG EN ZIJN INGESCHREVEN IN HET KWALIFICEEREND ONDERWIJS (FRANSE GEMEENSCHAP) IN 2016-2017 VOLGENS HET DECIEL VAN HUN SOCIO-ECONOMISCHE INDEX

Bron: Franse Gemeenschap (Fédération Wallonie-Bruxelles). Administration générale de l'enseignement. Direction générale du pilotage du système éducatif. Direction de l'exploitation des données.

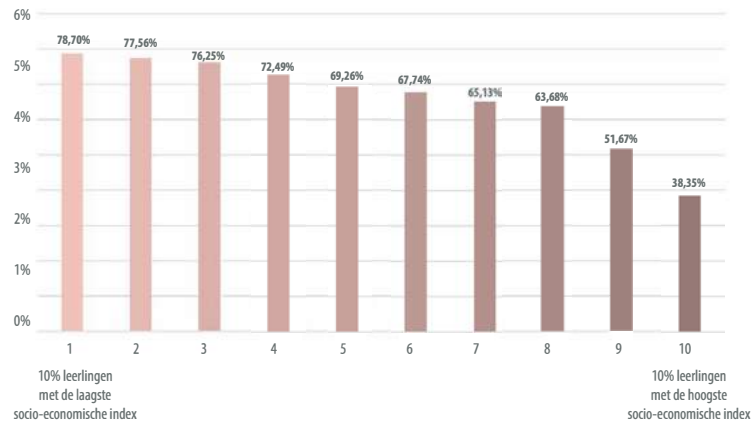
GRAFIEK 12

AANDEEL 16-JARIGE LEERLINGEN DIE WONEN IN HET BHG EN ZIJN INGESCHREVEN IN HET GESPECIALISEERD ONDERWIJS (FRANSE GEMEENSCHAP) IN 2016-2017 VOLGENS HET DECIEL VAN HUN SOCIO-ECONOMISCHE INDEX

Bron: Franse Gemeenschap (Fédération Wallonie-Bruxelles). Administration générale de l'enseignement. Direction générale du pilotage du système éducatif. Direction de l'exploitation des données.

GRAFIEK 13
AANDEEL 16-JARIGE LEERLINGEN DIE WONEN IN HET BHG EN ZIJN INGEGESCHREVEN IN HET ONDERWIJS (FRANSE GEMEENSCHAP) MET SCHOOLACHTERSTAND IN 2016-2017 VOLGENS HET DECIEL VAN HUN SOCIO-ECONOMISCHE INDEX

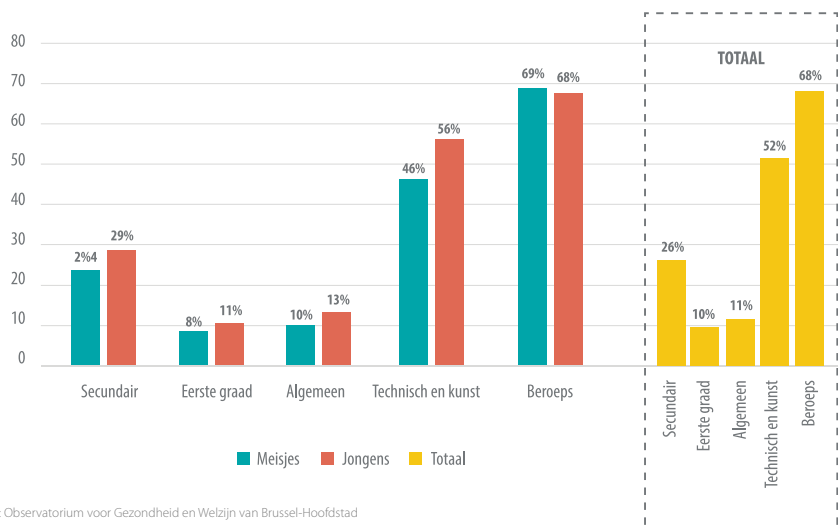

Bron: Franse Gemeenschap (Fédération Wallonie-Bruxelles). Administration générale de l'enseignement. Direction générale du pilotage du système éducatif. Direction de l'exploitation des données.

In Brussel worden de leerlingen met schoolachterstand doorverwezen naar het beroeps- en kunstonderwijs dat vandaag laag gewaardeerd wordt. In totaal heeft een kwart van de leerlingen van 15 jaar in het Brussels secundair on-

derwijs een schoolachterstand van minstens twee jaar. In het beroeps- en kunstonderwijs gaat het om 68% van de leerlingen terwijl het in het algemeen onderwijs om 11% gaat.

GRAFIEK 14
AANDEEL LEERLINGEN MET MINSTENS TWEE JAAR SCHOOLACHTERSTAND VOLGENS TYPE SECUNDAIR ONDERWIJS EN PER GESLACHT. BRUSSELS GEWEST, SCHOOLJAAR 2016-2017

Bron: Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

De verschillende onderwijsniveaus zijn vaak ondergebracht in verschillende instellingen, zodat leerlingen uit achtergestelde milieus ook geografisch gescheiden zijn van leerlingen uit gegoede milieus. Deze feitelijke segregatie is een beleid dat faalt en dat sociale ongelijkheid reproduceert. Merk op dat het hervor-

mingspact van de Franse Gemeenschap ("Pacte pour un enseignement d'excellence") eerder de goede richting ingaat met een gemeenschappelijk leerprogramma (keuze studierichting pas vanaf het 4e middelbaar) en maatregelen om het zittenblijven tegen te gaan.

ONZE VOORNAAMSTE EISEN VOOR HET BRUSSELS ONDERWIJS

Het ABVV wil de strijd aanbinden met deze segregatie (ruimtelijk, socio-economisch, cultureel) van de leerlingen om doeltreffend komaf te maken met de dualisering van het onderwijs en de gevolgen ervan die wegen op de toekomst van de jongeren in ons gewest.

Het is ook belangrijk om de gelijkheid tussen vrouwen en mannen te bevorderen en dit op te nemen in alle aspecten van het onderwijs (studiekeuze, geweldloosheid, relationele, emotionele en seksuele opvoeding, enz.)

Meer in het bijzonder eist ABVV-Brussel:

1. De reële en volledige kosteloosheid van het onderwijs zonder verschil tussen de instellingen;

2. De invoering van menselijke en materiële middelen waardoor leerlingen uit achtergestelde milieus de codes en sleutels verwerven voor een succesvol schooltraject;
3. De invoering van een echt polytechnisch gemeenschappelijk leerprogramma zodat alle leerlingen algemene kennis verwerven en positief doorverwezen worden voor het vervolg van hun onderwijsstraject in het algemeen of kwalificerend onderwijs.
4. De vernieuwing van het kwalificerend beroeps- en technisch onderwijs om er een kwalitatief onderwijs van te maken waar pertinente kennis en beroepsvaardigheden worden verworven.

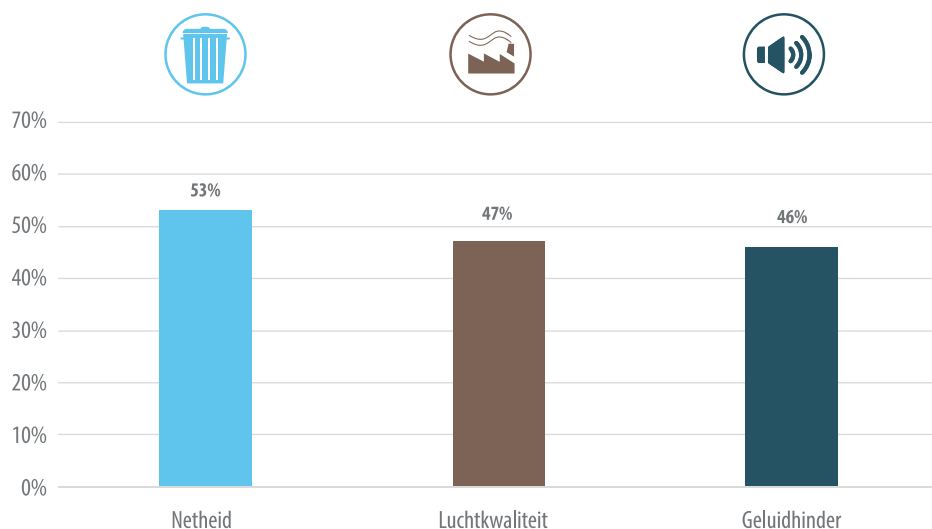
5 | BRUSSEL, EEN STAD WAAR HET GOED LEVEN IS?

MILIEU EN KWALITEIT VAN DE OPENBARE RUIMTE: STAND VAN ZAKEN

In Brussel zegt bijna de helft van de bewoners ontevreden te zijn over hun leefomgeving. Ze hebben het dan voornamelijk over de netheid maar ook over de luchtkwaliteit en de geluidshinder. Zoals eerder besproken, kunnen al deze factoren de gezondheid van de Brusselaars beïnvloeden.

GRAFIEK 15

AANDEEL BRUSSELAARS DAT ZEGT WEINIG OF NIET TE VREDEN TE ZIJN MET HUN LEEFOMGEVING, VOLGENS TYPE PROBLEEM

Bron: BISA Perceptie-onderzoek Stadsaudit 2015

3,8%

EEN RECENTE ANALYSE VAN DE LUCHTKWALITEIT WEES UIT DAT OP SLECHTS 3,8% VAN DE MEETPUNTEN HET GEHALTE AAN STIKSTOFDIOXIDE ONDER DE AANBEVOLEN LIMIET VAN DE WERELDGEZONDHEIDSORGANISATIE LAG.

Zeker de blootstelling aan luchtverontreinigers zoals fijn stof, stikstofoxide en dioxide heeft een belangrijke impact op de gezondheid en kan problemen veroorzaken zoals ademhalingsproblemen, astma, chronische bronchitis, hartziekten, kanker... De blootstelling aan lawaai veroorzaakt stress, hoge bloeddruk, cardiovasculaire aandoeningen...

De luchtverontreiniging in Brussel is moeilijk correct te meten. Er zijn slechts negen officiële meetstations, en bovendien kunnen de opgemeten waarden sterk verschillen tussen meetpunten die geografisch nochtans in elkaars buurt liggen. Er moet dus rekening gehouden worden met de specifieke kenmerken van elke meetplek (langs de kant van een weg...) en er zijn heel wat meetinstrumenten vereist om een volledig zicht te hebben op het probleem.

Desondanks weten we dat de maximumwaarden die zijn vastgelegd in de Europese richtlijnen voor de luchtkwaliteit elk jaar overschreden worden in een derde van de officiële meetstations.

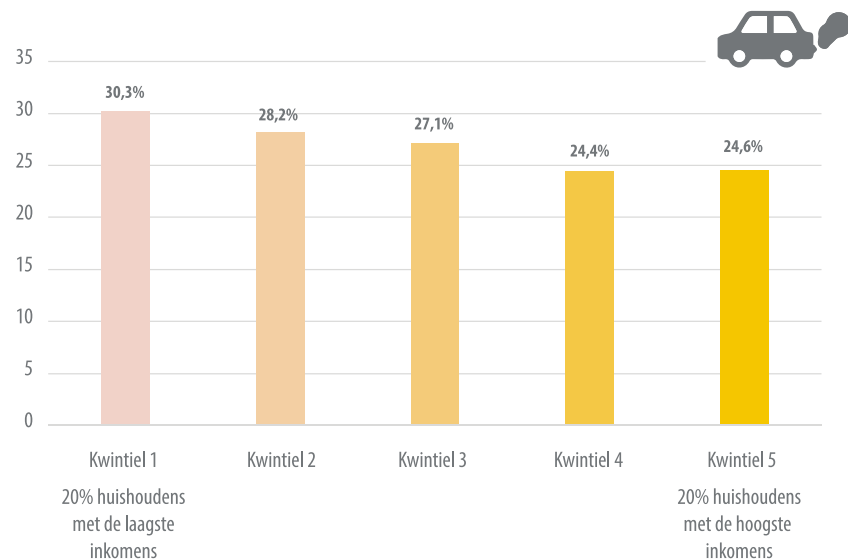
Een recente analyse¹ (2019) van de luchtkwaliteit op 250 meetpunten in het hele Gewest toonde aan dat 29,3% van de metingen de Europese meetwaarden overschrijden voor stikstofdioxide, en dat slechts in 3,8% van de meetpunten de resultaten onder de aanbevolen maximumwaarden van de Wereldgezondheidsorganisatie (WGO) blijven! De hoogste waarden werden gemeten in de dichtstbevolkte gemeenten en de wijken met smalle straten en hoge gebouwen zoals in Sint-Joost, Koekelberg en Molenbeek. Ook blijkt dat er een verband is tussen sociale ongelijkheid en de blootstelling aan verontreinigers. De gemeenten met de laagste middeninkomens en de omwoners van drukke verkeersassen zouden het meest getroffen worden.

De Gezondheidsenquête van 2013 toont ook een zwakke correlatie aan tussen het inkomensniveau en de blootstelling aan wegverkeer, dat voor een groot deel aan de basis ligt van deze hinder.

1. <https://regionale-bruxelles.ecolo.be/no2pollution-2/>.

GRAFIEK 16

AANDEEL BRUSSELAARS DAT VINDT DAT HET VERKEERSVOLUME EEN ERNSTIG PROBLEEM IS IN HUN WIJK, 2013

Bron: Drieskens S., Charafeddine R., Demarest S., Gisle L., Tafforeau J. & Van der Heyden J. Health Interview Survey, Belgium, 1997 - 2001 - 2004 - 2008 - 2013: Health Interview Survey Interactive Analysis. Brussels: WIV-ISP. <https://hisia.wiv-isp.be/>

WAT ZIJN DE OORZAKEN?

Volgens het GPDO (Gewestelijk Plan voor Duurzame Ontwikkeling) is 67% van de stikstofuitstoot in de Brusselse lucht afkomstig van het autoverkeer en in het bijzonder van dieselauto's.

De uitstoot van het nog schadelijkere fijn stof is voornamelijk afkomstig van de tertiaire sector¹: kantoren (9%); woningen (50%); wegverkeer (38%).

De voornaamste oorzaken van broeikasgassen zijn de verwarming van gebouwen (61%) en transport (29%).

Het is dus niet moeilijk te begrijpen dat om de luchtkwaliteit in de stad te verbeteren, niet

alleen de energie-efficiëntie van gebouwen moet omhooggaan, maar dat ook het aantal auto's moet verminderen want behalve luchtvervuiling veroorzaakt het autoverkeer ook geluidshinder en ongelukken die de openbare ruimte onveilig maken.

In Brussel leven 4 op 10 bewoners in een relatief lawaaijige omgeving met als enige oorzaak het wegverkeer, en 1 op 2 bewoner kan gestoord worden in zijn slaap door het lawaai van het wegverkeer.²

Wat veiligheid betreft tellen we in 2017 4.603 slachtoffers van verkeersongelukken in het Gewest, waaronder 725 fietsers en 1.131 voetgangers. Van deze slachtoffers betreuren we 24

doden en 194 zwaargewonden.³ Bovendien is 70% van de openbare ruimte voorbehouden aan de auto (verkeer en parkeergelegenheid) wat duidelijk afbreuk doet aan de leefbaarheid. Het intensieve gebruik van de auto in de stad heeft eveneens economische gevolgen voor de bedrijven en de werknemers. Volgens een rapport van TomTom stond Brussel in 2016 op de 8e plaats van de steden met de meeste opstoppen. De Brusselse pendelaars brachten gemiddeld 38% bijkomende reistijd door in opstoppen.⁴ En de autodruk lijkt er

niet op te verminderen: Brussel Mobiliteit schat dat de reistijd per auto tijdens de piekuren met 8% gestegen is tussen 2009 en 2016.

Dat Brussel zoveel voertuigen aantrekt, is deels te wijten aan zijn positie als mobiliteitsknooppunt op nationaal en internationaal niveau, aan de bevolkingsdichtheid en aan het feit dat het gewest een belangrijk werkgelegenheidsknooppunt is voor veel werknemers die binnen en buiten de grenzen van het gewest wonen.

3. BISA.

4. https://www.rtb.be/info/belgique/detail_bruxelles-8e-ville-la-plus-embouteillee-en-europe-selon-tomtom?id=9535464.

1. Leefmilieu Brussel, 2015.

2. idem.

DE WOON-WERKVERPLAATSINGEN

Op een gewone weekdag circuleren meer dan 370.000 auto's in Brussel, enkel en alleen voor het woon-werkverkeer.¹

Er dient opgemerkt te worden dat bijna de helft van de werknemers die in Brussel werken er niet wonen. De helft (52,7%) van de inkomende pendelaars verplaatst zich met de auto.² Overigens gebruikt 73% van de

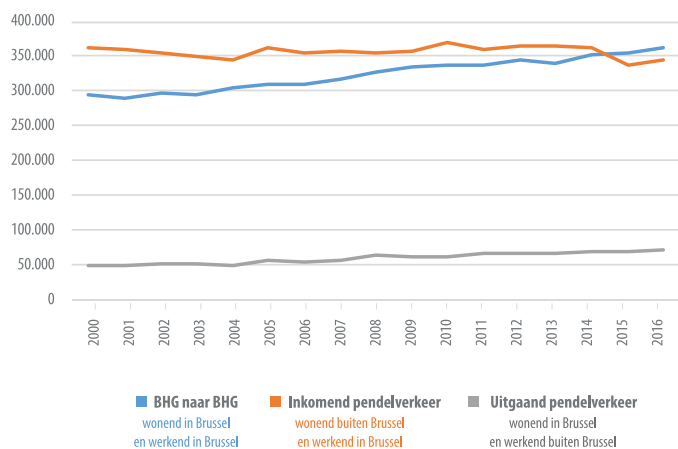
Brusselaars die buiten Brussel werken de auto om naar het werk te gaan, en 41,4% van de Brusselaars die in Brussel werken! Zelfs voor afstanden van minder dan 5 km verklaart 33,2% van de ondervraagde werknemers hun wagen te gebruiken voor hun traject tussen hun woonst en hun werkplaats. In totaal legt meer dan 50% van de Brusselaars het merendeel van hun verplaatsingen met de auto af.³

1. Leefmilieu Brussel, 2015.

2. "Woon-werkverplaatsingen: stand van zaken en actieperspectieven voor de bedrijven", Synthesenota BSI, 2018; op basis van de EAK 2011 - 2014.

3. Leefmilieu Brussel, 2015: <https://leefmilieu.brussels/themas/mobiliteit/de-mobiliteit-brussel/cijfers>.

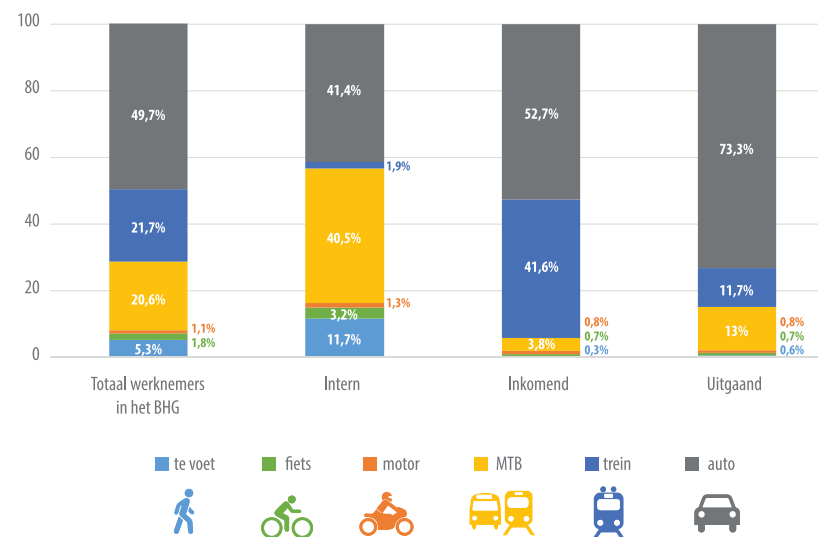
GRAFIEK 17
EVOLUTIE VAN DE WOON-WERKVERPLAATSINGEN VAN, NAAR EN IN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

Bron: Enquête naar de Arbeidskrachten (EAK) 2017.

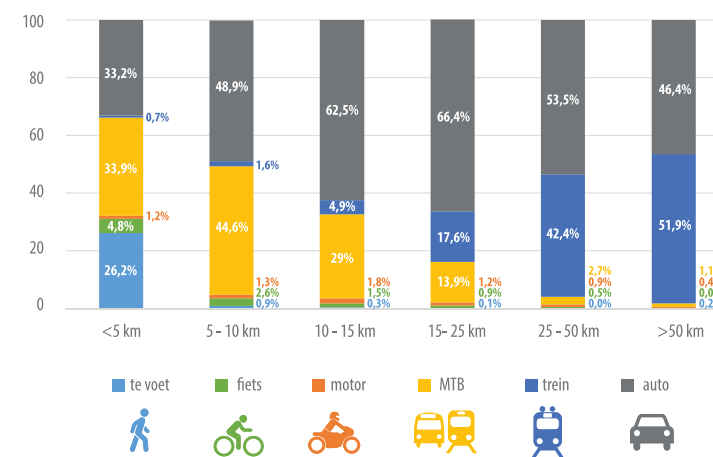
GRAFIEK 18
MODAAL AANDEEL VAN DE WOON-WERKVERPLAATSINGEN IN, NAAR EN VAN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

Bron: "Woon-werkverplaatsingen: stand van zaken en actieperspectieven voor de bedrijven", Synthesenota BSI, 2018; op basis van de EAK 2011 - 2014

De gemiddelde verplaatsingsafstand van de Brusselaars is nochtans relatief kort (6 km), met 25% verplaatsingen onder de 1km, 37% tussen de 3 en 5km en 20% meer dan 10km. De meerderheid van de trajecten zouden in principe dus afgelegd kunnen worden met het openbaar vervoer, met de fiets of te voet.

GRAFIEK 19
MODAAL AANDEEL VAN DE WOON-WERKVERPLAATSINGEN IN, NAAR EN VAN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST VOLGENS WOON-WERKAFSTAND

Bron: "Woon-werkverplaatsingen: stand van zaken en actieperspectieven voor de bedrijven", Synthesenota BSI, 2018; op basis van de EAK 2011 - 2014

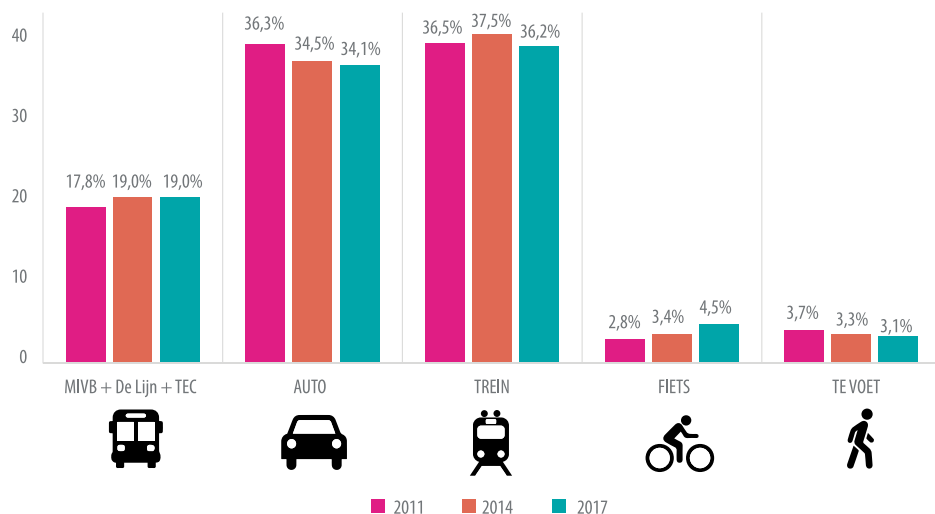
Een recente studie raamt trouwens het aantal werknemers dat in Brussel werkt en een bedrijfswagen heeft op 90.000.⁴ Deze regeling is niet alleen ongelijk (51% van de bedrijfswagens staat geregistreerd in de 10% van de hoogste belastingaangiften) en is ook fiscaal duur (verlies aan inkomsten van 2,3 miljard euro in 2016), maar draagt ook aanzienlijk bij tot het verkeer in en rond Brussel.

Bepaalde initiatieven lijken integendeel vruchten af te werpen voor een modal shift. De bedrijfsvervoerplannen (BVV) die in 2004 ingevoerd werden zijn er gedeeltelijk in geslaagd het gebruik van de auto te doen dalen en het gebruik van de fiets in de woon-werkverplaatsingen te stimuleren. Maar er moet nog heel wat vooruitgang geboekt worden.

4. X. May, T. Ermans, N. Hooftman (2019); "Bedrijfswagens: diagnostiek en uitdagingen van een fiscaal regime", Synthesenota, Brussels Studies.

GRAFIEK 20

EVOLUTIE VAN HET MODAAL AANDEEL VAN DE WOON-WERKVERPLAATSINGEN VOOR DE BRUSSELSE BEDRIJVEN MET EEN BEDRIJFSVERVOERPLAN

Bron: Leefmilieu Brussel, 2017

DE IMPACT VAN HET VRACHTVERKEER

Als belangrijke economische pool trekt Brussel ook een groot deel van het vrachtvervoer aan, dat grotendeels over de weg verloopt, aangezien het spoor- en binnenvaartnetwerk verwaarloosd wordt en steeds minder aangepast is aan de eisen die de bedrijven stellen. De logistieke functie van Brussel wordt al geruime tijd niet voldoende in rekening gebracht door de beleidsmakers, maar heeft belangrijke gevolgen voor de levenskwaliteit in Brussel.

Het stedelijk goederenvervoer brengt namelijk aanzienlijke negatieve milieueffecten met zich mee, die verhoudingsgewijs groter zijn dan die van het personenvervoer. Dit heeft verschillende redenen. Met name het goederenvervoer is minder aangepast aan de stad, met meer vervuilende uitlaatgassen, meer geluidshinder en meer opstoppingen

(dubbel parkeren met verkeershinder tot gevolg...). In 2012 zijn alleen al vrachtwagens en bestelwagens verantwoordelijk voor 25% van de CO₂-uitstoot, 31% van de fijne stofdeeltjes en 33% van de extra fijne stofdeeltjes afkomstig van het verkeer, terwijl deze voertuigen slechts 14% van het wegverkeer vertegenwoordigen.

Met de evolutie van de economische productie (toename van de handel, flexibiliteit, vermindering van de voorraden) speelt logistiek een almaar belangrijkere rol in de bedrijfsstrategie en neemt het wegvervoer een prominente plaats in omdat het flexibel is en overal kan geraken. De kleinhandel vertegenwoordigt het grootste deel van het transport, maar ook de bouw, de tertiaire administratieve sector en ondanks alles de industrie zijn er verantwoordelijk voor.

ONZE VOORNAAMSTE EISEN OP HET VLAK VAN MOBILITEIT: NAAR EEN DUURZAME STEDELIJKE MOBILITEIT

Voor ABVV-Brussel moet een echt duurzaam mobiliteitsbeleid tegelijk de toegang tot de stad garanderen, de levenskwaliteit in de stad verbeteren, en het autoverkeer en de vervuiling die het veroorzaakt verminderen. Dit alles ten gunste van het openbaar vervoer en de zachte mobiliteit zodat iedereen zich in de stad kan verplaatsen, ongeacht zijn of haar economische situatie.

Het doel is een modale overstap (modal shift) van auto's en andere vervuilende voertuigen naar een zachtere en milieuvriendelijkere mobiliteit die tegelijkertijd sociaal rechtvaardig is. Tot slot, om doeltreffend te zijn, moet een dergelijk beleid op **grootstedelijk niveau onderhandeld en overlegd worden, en moeten de sociale partners er ten volle bij worden betrokken**.¹

1. Daarom vraagt ABVV-Brussel dat mobiliteit een gedeelde prioriteit wordt in het toekomstige Brusselse akkoord tussen sociale partners en de gewestregering.

ABVV-Brussel eist:

1. **De verbetering van het aanbod en de toegankelijkheid van het openbaar vervoer** (frequentie, comfort, toegankelijkheid voor de verschillende soorten publiek...). Dit kan met de invoering van een openbaar vervoersnetwerk dat betaalbaar en doeltreffend is en een echt alternatief biedt voor het gebruik van de auto in de stad;
2. **De systematische opname van gender-mainstreaming** om het onveiligheidsgevoel in de publieke ruimte en het openbaar vervoer aan te pakken;
3. **Een wijziging van de fiscaliteit**, minstens op grootstedelijke schaal, dat niet meer het bezit maar het gebruik van een auto belast en dit om een gedragsverandering te bewerkstelligen in de verplaatsingen (**kilometerheffing**);

Deze fiscale wijziging moet gepaard gaan met **sociale maatregelen** om de werknemers niet af te straffen die bij gebrek aan alternatieven geen andere keuze hebben dan hun auto te nemen om naar het werk te gaan. De heffing moet bovendien een sociaal tarief voorzien, dat rekening houdt met de inkomsten van de mensen, om de mobiliteit van de armsten niet te bemoeilijken. Op federaal niveau moet deze kilometerheffing samengaan met de afschaffing van het fiscale voordeel voor bedrijfswagens. In plaats daarvan moet er een belastingsteun komen voor een "mobiliteitsbudget" dat de werknemer ook voor andere vervoermiddelen kan inzetten.

2. Een stedelijk verdeelcentrum (SV) is een logistiek platform in de stad of in de nabijheid van een stedelijk gebied. Er komen diverse goederen toe van verschillende afzenders, en van hieruit vertrekken de leveringen naar het stadscentrum enkele kilometers verder. Met deze organisatievorm kunnen steden de toegang van leveringsvoertuigen beperken, en dus de vervuiling door het transport verminderen. <http://www.logistique-pour-tous.fr/le-centre-de-distribution-urbain-cdu>.

4. De versterking van het **gewestelijk instrument van de bedrijfsvervoerplannen** door de werknemers en hun vertegenwoordigers beter te betrekken bij de uitwerking van de plannen en de uitvoering van de bedrijfsvervoerplannen per bedrijfszone;
5. Een bijzondere aandacht voor een **geïntegreerde ontwikkeling van de stedelijke logistiek en voor het goederenvervoer** via onder meer de oprichting van stedelijke verdeelcentra.²

6 | BESLUIT

In het kader van de verkiezingen van mei 2019 heeft ABVV-Brussel met drie analyses de socio-economische situatie van het gewest onderzocht. Deze documenten geven onze visie op het Brussels Gewest, zijn werknemers en inwoners. Ook willen we met deze analyses de beleidsmakers wijzen op de uitdagingen waarmee het Gewest de komende jaren te maken zal krijgen. Behalve een lijst concrete voorstellen hebben we er vooral naar gestreefd om ons verhaal en onze prioriteiten te staven met cijfergegevens. Met de gedane vaststellingen kunnen we onze doelstellingen en eisen dichter bij de realiteit van de Brusselaars brengen.

Onze eerste prioriteit voor Brussel is natuurlijk het **bestrijden van de sociale dualisering in ons gewest en garanderen dat alle bewoners waardig kunnen leven**.

Deze strijd moet geleid worden op de arbeidsmarkt, om aan elke Brusselaar een kwalitatieve baan te bieden. Arbeid kan immers synoniem zijn met levenskwaliteit en sociale ontplooiing.

Desalniettemin is onze arbeidsmarkt nog verre van ideaal. Onze barometer van de kwaliteit van het werk van december 2018 bracht aan het licht dat de daling van de werkloosheid van de laatste jaren in ons Gewest helaas niet leidde tot kwalitatief betere tewerkstelling. Integendeel, onvrijwillig deeltijds werk, tijdelijke contracten en andere vormen van atypische tewerkstelling vervangen geleidelijk de bescherming van stabiele arbeidsovereenkomsten. Deze achteruitgang van de kwaliteit van de tewerkstelling is verbonden met het beleid van de federale regering dat de activering en de controle van werklozen heeft versterkt en het arbeidsrecht heeft gedereguleerd. Wij vragen dus aan de toekomstige regeringen

om van de verbetering van de kwaliteit van de tewerkstelling een prioriteit te maken zodat iedereen zich kan ontplooiën op het werk. In dit kader moet bijzondere aandacht gaan naar de situatie van jongeren en vrouwen op de arbeidsmarkt.

In maart 2019 confronteerde onze monitoring van de ongelijkheid van de tewerkstelling ons met een andere vaststelling die hoewel gekend toch frappant blijft: niet alle Brusselaars zijn gelijk op de arbeidsmarkt. Deze ongelijkheid blijft bestaan voor groepen van verschillende afkomst, en de Brusselaars afkomstig uit migratie blijven benadeeld in hun zoektocht naar een kwaliteitsbaan. Wij denken dus dat een volgende regering het antidiscriminatiebeleid moet versterken, want diversiteit kan en moet een troef worden in ons Gewest.

Maar de bekommernis van ABVV-Brussel eindigt niet aan de poorten van onze bedrijven en de arbeidswereld. De werknemers zijn ook burgers die recht hebben op een waardig leven in al zijn aspecten. Als wij dus van Brussel een rechtvaardig en duurzaam Gewest willen maken, moet wij ook de hardnekkige en groeiende problemen aanpakken op het vlak van huisvesting, gezondheid, onderwijs en milieu. Dit is wat deze barometer over leven in de stad ons leert.

Ten eerste stellen wij vast dat de toegang tot behoorlijke en betaalbare huisvesting voor heel wat Brusselaars geen garantie is. Wij vragen een kordater beleid met het oog op het uitbreiden van openbare huisvesting. Er moeten ook versterkte maatregelen komen voor de controle en de regelgeving op de vastgoedmarkt die op zich niet in staat is om het recht op een woning te garanderen.

Ten tweede merken we dat de toegang tot kwalitatieve gezondheidszorg almaar moeilijker wordt voor een deel van de bevolking. We kunnen niet aanvaarden dat wie medische hulp nodig heeft zich geen zorg kan veroorloven, zeker niet om financiële redenen! De toegang tot zorg moet universeel en gelijk zijn. Wij weigeren af te glijden naar een duaal zorgsysteem.

Ten derde, het onderwijs is mislukt in zijn opdracht om de ongelijkheid te verminderen. In plaats van iedereen hetzelfde kennisniveau bij te brengen, deelt het onderwijs leerlingen op in studierichtingen, onderwijsinstellingen en klassen, en reproduceert het in zijn structuur

zelf de verschillende bestaande klassen. Het onderwijs moet opnieuw een sociale ladder zijn en de middelen krijgen om te investeren in leerlingen uit minder begoede milieus.

Tot slot zijn het leefmilieu en de kwaliteit van de stedelijke omgeving aangetast door onze mobiliteit die nog te zeer het autogebruik centraal stelt. Brussel moet kiezen voor duurzame mobiliteit die aan zijn inwoners een gezonde omgeving biedt en vervoersmiddelen die voor iedereen toegankelijk zijn. Deze transitie moet gebeuren vanuit een bekommernis van sociale rechtvaardigheid, zonder de werknemers noch bedrijven te penaliseren.

Over het algemeen duwt de slechte levenskwaliteit in de stad veel Brusselse werknemers met voldoende inkomen de stad uit om aan de rand van de stad te gaan wonen, wat de problemen van het dagelijkse woon-werkverkeer nog verergert. Wie niet over de juiste middelen beschikt, blijft deze groeiende precarisering van de levensomstandigheden in de stad ondergaan om te overleven in de schaduw van de verlichte stad die rijke burgers en internationale kaderleden aantrekt. Het Gewestelijk Plan voor Duurzame Ontwikkeling overtuigt niet in zijn capaciteit om deze dynamiek van sociale dualisering om te keren. Dit komt door de versnippering van (sociale) bevoegdheden in Brussel, tussen de federale staat, het gewest, de drie gemeenschapscommissies (Franstalig, Nederlandstalig en gemeenschappelijk) zonder de Franse en de Vlaamse Gemeenschap te vergeten. De sociale ontwikkeling van de vijfde rijkste stad van Europa is verstrikt in de balkanisering van de macht.¹

Het ABVV rekent op een **sociale heropleving van Brussel**, want het is essentieel om onze doelstellingen te bereiken in de vier dimensies van het leven in de stad die we in deze barometer hebben besproken. Voor betere levensomstandigheden van de Brusselaars, maar ook voor een rechtvaardige verdeling van de rijkdom en voor meer sociale rechtvaardigheid in ons gewest.

Met duurzaamheid als perspectief moet ons sociaal model deze opdrachten voluit kunnen vervullen, en garanderen dat de fundamentele behoeften van alle bewoners worden ingelost.

1. De term 'balkanisering' wordt gebruikt om het proces van versnippering en opdeling te beschrijven van een gewest of een staat in almaar kleinere staten en gewesten die vaak vijandig staan tegenover elkaar.

Deze eisen vormen slechts een deel van het samenlevingsproject dat het ABVV voor het Brussels Gewest verdedigt.

Een overzicht van het volledige eisenpakket van ABVV-Brussel is te vinden op www.abvvbrussel2019.be

